

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มุ่งศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนสตรีวุฒศึกษา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในวิจัย โดยแบ่งขอบเขตของเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการบริหารสถานศึกษา
 - 1.1 ความหมายการบริหารสถานศึกษา
 - 1.2 ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา
2. แนวคิดและหลักการบริหารงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษา
 - 2.1 ความหมายงานกิจการนักเรียน
 - 2.2 ความสำคัญของงานกิจการนักเรียน
 - 2.3 หลักการบริหารงานกิจการนักเรียน
3. ขอบข่ายการบริหารงานกิจการนักเรียน
 - 3.1 ด้านการปกครองและเสริมสร้างระเบียบวินัย
 - 3.2 ด้านการจัดบริการสุขภาพอนามัยนักเรียน
 - 3.3 ด้านการบริการทุนการศึกษา
 - 3.4 ด้านกิจกรรมชมรมและกิจกรรมอื่นๆ
 - 3.5 ด้านการแนะแนว
4. การดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนสตรีวุฒศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและหลักการบริหารสถานศึกษา

การบริหารงานสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในการทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ และเป็นที่พอใจของผู้ปกครอง ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบหลายด้านที่เข้ามาเกี่ยวข้องกัน เพื่อพัฒนาให้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพในด้านการจัดการศึกษาและมีคุณลักษณะของโรงเรียนที่ดี เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปรวมทั้งองค์กรภายนอก แต่ละโรงเรียนจะมีความแตกต่างกันในการวางระบบของการบริหาร แต่ทุกโรงเรียนจะมุ่งจัดการศึกษาไปสู่การพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพเต็มศักยภาพ โดยปกติแล้ว หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์และแนวทางในดำเนินการให้โรงเรียนปฏิบัติเพื่อมุ่งไปสู่มาตรฐานที่สังคมต้องการ ตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียน รวมไปถึงคุณลักษณะที่ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาด้วย (บุษกรกรพิทักษ์, 2546, หน้า 9) การบริหาร เป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคล รวมมือกันทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม (วิจิตร ศรีสอาน, 2535, หน้า 19) ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Fesler & Kettl (1991, p. 7) ให้ความหมายการบริหารว่า การบริหารเป็น การจัดการทำให้เกิดความสำเร็จ และการบริหารเป็นการระดมให้บุคลากรดำเนินการให้ไปสู่เป้าหมายได้ผลสำเร็จสูงสุด ความหมายการบริหารยังรวมถึงกิจกรรมชนิดหนึ่งพบในการทำงานทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์การทางธุรกิจที่ทำการสิ่งต่างๆ ในกระบวนการจะได้รับผลมากขึ้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ที่ร่วมกันทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่าการบริหารหมายถึง การที่องค์การใช้คนและวัสดุ ในการไปให้ถึงความต้องการที่กำหนดไว้ (Hodgson, 1969, p. 1)

1. ความหมายการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา เป็นงานที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และมีความเข้าใจถึงหลักการบริหารงานในองค์กรให้มีการพัฒนาประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง โดยอยู่บนพื้นฐานของการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ ดังนี้

ภิญโญ สาร (2538, หน้า 6) กล่าวว่า การบริหารคือ กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ค่านิยมหรือคุณธรรม ทั้งในด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน ทั้งในและนอกโรงเรียน

กิติมา ปรีดีดิลก (2538, หน้า 4) การบริหารสถานศึกษา หมายถึง ความพยายามที่จัด
ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครู อาจารย์ นักเรียน วัสดุ
อุปกรณ์ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ เป็นต้น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง
ก็คือ ความพยายามที่จะจัดดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยให้มีผลผลิต คือ ผู้เรียนหรือ
นักเรียนที่มีคุณภาพในที่สุด

สุทธวัช ศรีธวัช (อ้างถึงใน ประสงค์ น้อยจริง, 2547, หน้า 6) กล่าวว่า การจัดการ
ศึกษา หมายถึง การจัดการธุรกิจทางการศึกษา จะต้องใช้ปัจจัยต่างๆ จำนวนมาก หากมีการจัดการที่
ดีแล้วจะประหยัดกำลังคน เงิน วัสดุอุปกรณ์และเวลาได้อีกมาก โรงเรียนจัดเป็นองค์กรขนาดใหญ่
ในการบริหารจึงจำเป็นต้องมีขบวนการบริหารอย่างเป็นระบบที่ดีพอ

การบริหารในทางทฤษฎีมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การบริหารการศึกษา” ไว้
ต่างกัน การบริหารการศึกษา เป็นกลไกหนึ่งของการดำเนินงานทั้งหมดของภาครัฐและเกี่ยวข้องอยู่
กับระบบใหญ่ คือระบบบริหารราชการแผ่นดิน ในระยะปัจจุบัน รัฐได้กำหนดแผนปฏิรูประบบ
ราชการภาครัฐให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในหลายด้านอย่างแท้จริง โดยมีอำนาจตามมาตรการ 3/1 แห่ง
พระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน ฉบับที่ 5 พ.ศ.2545 ที่ระบุว่า “การบริหาร
ราชการตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจ
ของรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน การลด
ภารกิจและยุบหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจ และทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจาย
อำนาจการตัดสินใจ การอำนวยความสะดวกตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยมี
ผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน” การบริหารเป็นขบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารจะต้องดำเนินงานให้
สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในสังคม ซึ่งบางท่านถือว่าการบริหารนั้น เป็นกระบวนการ
แก้ปัญหาอย่างหนึ่ง

Harris (อ้างถึงใน นवलอนงค์ นवलเจียว, 2537, หน้า 19) กล่าวว่า การบริหาร
การศึกษา เป็นกระบวนการในการสร้างบูรณาการแห่งความสามารถของบุคคล และการนำเอา
ประโยชน์จากวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาใช้อย่างเหมาะสม เพื่อช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์
อย่างมีประสิทธิภาพ และในการนี้ไม่เพียงแต่มุ่งที่อนุชนของชาติเท่านั้น แต่ยังมุ่งให้การพัฒนา
บุคคลต่างๆ ของโรงเรียนด้วย การบริหารสถานศึกษาเพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นที่จะต้อง
คำนึงถึงเป้าหมายและความต้องการของสังคมอยู่เสมอ นอกจากการจัดการศึกษาตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แล้ว
สถานศึกษาต้องศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ท้องถิ่น และสภาพของความต้องการ ต่อการจัด

การศึกษาของชุมชนด้วย ซึ่งการจัดการศึกษา ปัจจุบันนี้ไม่ว่าระดับชาติ ระดับท้องถิ่น หรือระดับโรงเรียน มีหลักการทั่วไป 10 ประการ (นวลอนงค์ นวลเขียว, 2537, หน้า 19-20) ดังนี้

(1) ครูต้องมีโอกาสได้รู้จักเด็กที่ตนเองสอนอย่างทั่วถึงทุกคน และครูจะต้องทราบความเกี่ยวกับจำเป็นหรือ ความต้องการ ปัญหา ข้อจำกัดและความสามารถเฉพาะคนของเด็กแต่ละคนที่ครูสอนด้วย

(2) การจัดการศึกษาไม่ว่าระดับชาติ ระดับท้องถิ่น หรือระดับโรงเรียน จะต้องยึดหลักการว่า เด็กทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียน

(3) การจัดการบริหารโรงเรียนต้องให้เหมาะสมกับปรัชญา วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษา

(4) การจัดโรงเรียนต้องยึดหลักการจะทำให้เด็กทุกคนในโรงเรียนอยู่ในโรงเรียนได้ด้วยความสะดวกเหมือนอยู่ที่บ้าน

(5) การจัดการโรงเรียน จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย และควรฝึกอบรมให้มีความรู้สึกรู้คิด และความนิยมในวิถีทางประชาธิปไตย

(6) การจัดการโรงเรียนให้โอกาสเด็กได้ใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาทุกๆ วิชาผสมผสานกัน

(7) การบริหารโรงเรียนควรยึดหลักการสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ให้ครูระลึกอยู่เสมอว่าครูมีหน้าที่ส่งเสริมและช่วยเหลือให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเติบโตในทุก ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน

(8) การจัดโรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้มีความคล่องตัวเพื่อเปลี่ยนแปลง และปรับปรุง แก้ไขได้เสมอ

(9) การจัดเด็กเข้าชั้นเรียนหรือการแบ่งหมู่ แบ่งกลุ่มนักเรียน ต้องการพหุคตินิยมของไทยที่ว่าเด็กไทยทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

(10) โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ครูได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ทั้งหมด เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพจริงๆ

จากแนวคิดดังกล่าว การบริหารสถานศึกษา เป็นการที่บุคลากร หรือกลุ่มของบุคคล ร่วมกันดำเนินกิจกรรมโดยใช้กระบวนการ และการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ให้บรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้ การบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการ การควบคุม การจัดการบริการเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับจัดการเรียนการสอนและการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์ กิจกรรม บริการต่างๆ อาคารสถานที่ งานติดต่อสื่อสารและงานด้านการเงินและงบประมาณต่างๆ นำมาดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการศึกษา

2. ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา

งานด้านบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์และหลักการบริหารที่ดี โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากบุคลากรในองค์กรและภายนอกองค์กร เพราะผู้บริหารเป็นผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจบริหารงานในฝ่ายต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติ ถ้านโยบายและแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา มีรูปแบบที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงและประสบผลสำเร็จ ก็จะสามารถทำให้การดำเนินงานในส่วนต่างๆ ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความร่วมมือกันในองค์กร

พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542, หน้า 60-61) กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสูงสุดในการจัดระบบการศึกษาในระดับโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารการศึกษา มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดเป้าหมาย และกำหนดยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความเป็นไปได้ และที่สำคัญผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรู้และเข้าใจถึงภารกิจตลอดจนขอบข่ายงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน การจัดระบบการบริหารโรงเรียนโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 6 งาน คือ

(1) งานวิชาการ มีขอบข่ายงาน ได้แก่ งานด้านหลักสูตร และการกำหนดหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอน งานวัสดุที่นำมาประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน งานด้านการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงาน

(2) งานบุคลากร มีขอบข่ายงาน ได้แก่ การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน งานพัฒนาและธำรงรักษามูลค่าบุคลากร งานรักษาระเบียบวินัยและงานประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

(3) งานกิจการนักเรียน มีขอบข่าย ได้แก่ งานที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเรื่องเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน งานเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียน งานที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน อาหารกลางวัน บริการแนะแนว เป็นต้น

(4) งานธุรการ การเงินและพัสดุ มีขอบข่ายงาน ได้แก่ งานธุรการ (ประกอบด้วยงานสารบรรณ งานทะเบียน งานรักษาความปลอดภัยอาคารสถานที่ และงานประชาสัมพันธ์) งานการเงินและงานพัสดุ

(5) งานอาคารสถานที่ ซึ่งมีขอบข่ายงาน ได้แก่ การจัดอาคารสถานที่ การใช้อาคารสถานที่ การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ควบคุมดูแลสถานที่ และประเมินการใช้อาคารสถานที่

(6) งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีขอบข่ายงาน ได้แก่ การให้บริการแก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ การรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน กรรมการศึกษา การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ การจัดตั้งกลุ่มชมรมสมาคมหรือมูลนิธิและการประชาสัมพันธ์

สอดคล้องกับ กิตติมา ปริดีดล (2538, หน้า 47) ได้จำแนกขอบข่ายการบริหารหรือการจัดการศึกษาไว้ 6 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านการบริหารงานวิชาการหรือการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของการบริหารหรือจัดการศึกษา เพราะด้านวิชาการมีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนโดยตรง จึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา หรือโรงเรียน เพื่อดำเนินการและพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งแบ่งเป็นเรื่องใหญ่ๆ ออกเป็น 6 เรื่อง ได้แก่

- (1.1) เรื่องแผนปฏิบัติงานด้านวิชาการ
- (1.2) เรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน
- (1.3) เรื่องการจัดการเรียนการสอน
- (1.4) เรื่องสื่อการสอน
- (1.5) เรื่องการปรับปรุงการเรียนการสอน
- (1.6) เรื่องการวัดผลและประเมินผล

(2) ด้านการบริหารงานบุคคล เป็นการจัดและดำเนินการเกี่ยวกับการวางแผนนโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับบุคคลในองค์กร โดยให้เกิดประโยชน์สูงสุด สิ้นเปลืองเงินทองและวัสดุน้อยที่สุด โดยให้ทุกคนมีความสุขและมีความพอใจในการทำงาน เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่บุคคลเริ่มเข้ามาทำงานในองค์กร ได้แก่ การบรรจุแต่งตั้ง การทดลองปฏิบัติราชการ การจัดทำทะเบียนประวัติ การปฐมนิเทศ การโอนย้าย การพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง สวัสดิการหรือประโยชน์เกื้อกูล การประเมินการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การอบรม การลาศึกษาต่อ การประชุมสัมมนา และมีการให้พนักงาน ได้แก่ การดำเนินการทางวินัย การลาออก การเกษียณอายุ ทูพพลก การพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การอบรม การลาศึกษาต่อ การประชุมสัมมนา และมีการให้พนักงาน ได้แก่ การดำเนินการทางวินัย การลาออก การเกษียณอายุ ทูพพลภาพ และถึงแก่กรรม

(3) ด้านการบริหารงานธุรการ งานธุรการของโรงเรียนเป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางมาก ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

(3.1) งานสารบรรณ เป็นงานที่เกี่ยวกับเอกสารเป็นส่วนใหญ่ เช่น เกี่ยวกับการโต้ตอบ เก็บ รับ ส่งหนังสือราชการ เก็บเวลามาปฏิบัติราชการ แจ้งข่าวสารให้ทราบ เป็นต้น

(3.2) งานการเงินและงบประมาณ เป็นการจัดการเกี่ยวกับการใช้จ่ายตลอดจนแนวการปฏิบัติเกี่ยวกับการรับและเบิกจ่ายเงินการเก็บรักษาและนำเงินส่งบัญชีโรงเรียน และการจัดงบประมาณของโรงเรียน

(3.3) งานพัสดุ หมายถึง งานที่เกี่ยวกับเรื่องของวัสดุ ครุภัณฑ์ โดยการซื้อ การจ้าง การแลกเปลี่ยน และการเช่า รวมทั้งควบคุมพัสดุ

(3.4) งานเอกสารต่างๆ นอกเหนือจากหนังสือราชการ มีงานเกี่ยวกับงาน ทะเบียนประวัติ งานประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน งานรักษาความปลอดภัย ควบคุมดูแลคนงาน การโรง เป็นต้น

(4) ด้านการบริหารกิจการนักเรียน เป็นเรื่องของการจัดดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนให้ห้องเรียน และเริ่มตั้งแต่ก่อนที่นักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่างอยู่ในโรงเรียน จนกระทั่งออกจากโรงเรียน ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียน ได้แก่ การจัดทำระเบียบประวัติการรับนักเรียน และจัดทำทะเบียนนักเรียน การจัดทำเขตบริการการปกครองนักเรียน และวินัยในโรงเรียน การจัดบริการต่างๆ ให้แก่นักเรียน เช่น บริการแนะแนว บริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย บริการอาหารกลางวัน การสงเคราะห์นักเรียน และการบริการด้านความปลอดภัย นอกจากกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนควรจะได้จัดทำขึ้นเพื่อกิจการของนักเรียน โรงเรียนยังจำเป็นต้องจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมในห้องเรียนให้มีคุณค่าและมีประโยชน์มากขึ้น กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ สถานักเรียน ชมรมต่างๆ วารสารสิ่งตีพิมพ์ กีฬา การแสดง ศิลปะ และดนตรี ตลอดจนการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ฯลฯ เป็นต้น

(5) ด้านการบริหารอาคารสถานที่ นอกเหนือจากงานในด้านอื่นๆ อาคารสถานที่ ถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนการสอน การเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จได้จำเป็นต้องมีอาคารที่น่าอยู่และใช้ประโยชน์ได้ตามจุดประสงค์ การบริหารอาคารสถานที่ เริ่มตั้งแต่การสร้าง การวางแผน การหาสถานที่ตั้ง ขนาดพื้นที่และการจัดให้มีห้องต่างๆ ขึ้นในโรงเรียน ซึ่งมีทั้งห้องเรียนในวิชาต่างๆ เช่น ห้องเรียนวิทยาศาสตร์ ห้องคหกรรมศิลป์ ห้องอุตสาหกรรมศิลป์ ฯลฯ และห้องประกอบ ซึ่งเป็นห้องที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน ได้แก่ ห้องประชุม ห้องพักรู ห้องพยาบาล ห้องธุรการและห้องสุขา เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ได้แก่ แสงสว่าง สี เสียง การถ่ายเทอากาศ ตลอดจนเครื่องตกแต่งห้องให้อยู่ในสภาพที่ถูกสุขลักษณะ

(6) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ในสมัยปัจจุบันนี้ โรงเรียนจะต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยในการพัฒนาโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นอาคารสถานที่ หรือการเรียนการสอนก็ตาม ในการสร้างความสัมพันธ์ชุมชนนั้น โรงเรียนควรแสดงบทบาทนำการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆสู่ชุมชน เป็นแหล่งวิทยากรให้ชุมชนเป็นศูนย์พัฒนาชุมชน เป็นแหล่งส่งเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรม เป็นสถานฝึกอาชีพ และเป็นศูนย์การดำเนินงานของทางราชการ นอกจากนี้กิจกรรมต่างๆ ที่เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนควรจัดให้มีขึ้น เช่น มีการเชิญผู้ปกครอง

นักเรียน หรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียน มีการรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ มีการจัดกิจกรรมให้โรงเรียนได้ช่วยเหลือชุมชน และโรงเรียนขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากชุมชน จัดให้มีการบริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียน การใช้ทรัพยากรในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ตลอดจนเรื่องการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษามีการแบ่งความรับผิดชอบในเรื่องของงานตามส่วนต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนและครอบคลุมถึงการบริหารทั้งหมด การแบ่งขอบข่ายงานโดยการจัดโครงสร้างหรือรูปแบบของสถานศึกษา เป็นการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างมีระบบและขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านต่างๆ โดยจัดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีมาตรฐาน

แนวคิดและหลักการบริหารงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษา

งานกิจการนักเรียน เป็นงานที่มีความสำคัญด้านหนึ่งของการบริหารการศึกษารองลงมา จากงานวิชาการ เป็นการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนนับตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาจนจบการศึกษาออกไป ผู้บริหารจำเป็นต้องบริหารงานและให้ความสำคัญกับกิจการนักเรียน เพราะต้องแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนให้การศึกษานักเรียนดำเนินไปสู่จุดหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นักวิชาการหลายคนได้ให้ความหมายของกิจการนักเรียนไว้ดังนี้

1. ความหมายของงานกิจการนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 260) กล่าวถึงความหมายของกิจการนักเรียนว่า งานกิจการนักเรียน หมายถึง กิจกรรมประกอบหรือนอกหลักสูตรทั้งหลายที่ให้การศึกษแก่นักเรียนนอกห้องเรียน โดยนักเรียนสมัครใจเรียนเอง โดยความเห็นชอบและสนับสนุนจากครูอาจารย์ ไม่มีการให้คะแนนใดๆ ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา เช่น กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาความเข้าใจและความสามารถพิเศษ กิจกรรมที่เป็นบริการภายในโรงเรียน กิจกรรมที่พัฒนาทางด้านจิตใจ กิจกรรมทางสังคม สันทนาการ และกิจกรรมทางด้านกีฬา

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2538, หน้า 13) กล่าวว่างานกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง เป็นงานที่ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนก้าวหน้าทั้งด้านวิชาการ และประสบผลสำเร็จในชีวิต การพัฒนาบุคลิกภาพความรู้ ความสามารถของนักเรียนขณะอยู่ใน

โรงเรียน และ หลังสำเร็จการศึกษา ออกไปประกอบวิชาชีพในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์พอสรุปได้ดังนี้

- (1) เพื่อให้เด็กรู้ และ เข้าใจตนเองในด้านความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของตน
- (2) เพื่อช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- (3) เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เพิ่มพูนประสบการณ์ และทักษะด้านต่างๆ อย่างครบถ้วน
- (4) เพื่อช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของนักเรียน
- (5) เพื่อช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในงานของตนอย่างภาคภูมิใจ
- (6) เพื่อส่งเสริมการปกครองตามแนวทางประชาธิปไตย

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภามิต และเดโช บุญภักดิ์ (2538, หน้า 799) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียน หมายถึง งานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนและกิจกรรมนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ทั้งนี้ เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผลดียิ่งขึ้น

สัมฤทธิ์ ไทยโพธิ์ศรี (2539, หน้า 14) กล่าวถึงงานกิจการนักเรียนไว้ว่า งานกิจการนักเรียน หมายถึง การจัดสวัสดิการ การให้บริการและการควบคุมดูแลซึ่งสถาบันการศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียน โดยคำนึงถึงหลักวิชาการว่าด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆให้เป็นไปเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีชีวิตในสถาบันและในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 147-149) กล่าวถึงงานกิจการนักเรียนนักศึกษาไว้ว่า งานกิจการนักเรียนนักศึกษาเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่สถานศึกษาที่สถานศึกษาได้จัดไว้เพื่อพัฒนาให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งวิชาการและวิชาชีพ มีความสามารถทางสติปัญญา ทักษะทางสังคม อารมณ์มั่นคง สุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ งานกิจการนักเรียนนักศึกษาเป็นงานที่ช่วยส่งเสริมเติมเต็มให้กับนักเรียนนักศึกษา มีความสมบูรณ์ นอกเหนือจากที่ได้รับตามหลักสูตรการเรียนการสอนที่ทางสถานศึกษาได้จัดขึ้น

พนัส หันนาคินทร์ (2524, หน้า 269) กล่าวถึงงานกิจการนักเรียนว่า เป็นงานที่สำคัญในโรงเรียน เป็นงานที่สนับสนุนการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น สามารถให้การศึกษแก่นักเรียนได้ตลอดเวลา ทั้งเป็นงานฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการและฝ่ายปกครอง ทำให้นักศึกษาประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนตามความถนัด ตามความสามารถ เป็นการช่วยแก้ปัญหาในโรงเรียนและเป็นการลดการสูญเปล่าทางการศึกษาประการหนึ่ง โรงเรียนต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องจัดให้มีงานกิจการนักเรียนด้านนี้อย่างมีคุณภาพ

พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542, หน้า 60-61) ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียน หมายถึง “กิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนปกติ ทั้งในและนอกโรงเรียน โดยเริ่มตั้งแต่นักเรียนจะเข้าเรียน ระหว่างเรียน จนกระทั่งออกจากโรงเรียน”

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2537, หน้า 229) ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียน หมายถึง กิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียนตามปกติ

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่ได้ให้ความหมายของการบริหารงานกิจการนักเรียน ไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนเป็นงานที่โรงเรียนต้องดำเนินการจัดทำ เพราะมีความสำคัญรองลงมาจากงานวิชาการ และช่วยสนับสนุนให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านต่างๆ ควบคู่ไปกับทักษะทางวิชาการ รวมถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ให้นักเรียนรู้จักการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเมื่ออยู่ในสังคม

2. ความสำคัญของงานกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนในสถานศึกษา เป็นงานที่มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และสติปัญญา ช่วยสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนของครูประสบผลสำเร็จ ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในทุกๆ ด้าน

สัมฤทธิ์ ไทยโพธิ์ศรี (2539, หน้า 17) กล่าวถึง ความสำคัญของงานกิจการนักเรียนว่า มีความสำคัญเป็นเรื่องที่บริการแก่นักเรียนโดยตรง มุ่งส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพในทุกด้าน สร้างกิจนิสัยที่ดีงามให้นักเรียน ส่วนของการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เพื่อให้ให้นักเรียนได้สามารถพัฒนาตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ เช่น ชมรมต่างๆ กับอีกลักษณะคือทางสถาบันเป็นฝ่ายดำเนินการกระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางระเบียบกำหนดให้นักเรียนทุกคนต้องเข้าร่วมกิจกรรมจึงจะจบหลักสูตร เพราะกิจกรรมนักเรียนเป็นงานที่ส่งเสริมความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคล เป็นการให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเองอย่างหนึ่ง และประการสำคัญคือ เป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและฝึกเรื่องความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน

เฟรดเดอริก (อ้างถึงใน จินตนา รอดเรืองคุณ, 2546, หน้า 41) ได้สรุปให้เห็นคุณประโยชน์และความสำคัญของงานกิจการนักเรียนไว้ 8 ประการคือ 1) เป็นการเตรียมตัวนักเรียน 2) เป็นการส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตนเอง 3) เป็นการส่งเสริมให้รู้จักการทำงานร่วมกัน 4) เป็นการช่วยเพิ่มพูนความสนใจของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น 5) เป็นการสร้างความสำนึกในการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนต่างๆ ของสถาบันและสังคม 6) เป็นการส่งเสริม และ

พัฒนาความสามารถพิเศษของนักเรียน 7) เป็นการส่งเสริมแรงขับที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษา และ 8) เป็นการส่งเสริมและพัฒนาความสามัคคีในโรงเรียน

ประดิษฐ์ ฮาบเจริญ และคณะ (ม.ป.ป., หน้า 177) กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารกิจการนักเรียน ดังนี้ การบริหารกิจการนักเรียนเป็นงานสำคัญอย่างยิ่งด้านหนึ่งของผู้บริหารการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูใหญ่มีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องดำเนินงานทุกอย่างภายในโรงเรียน เพื่อให้กิจการนักเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการที่ว่า โรงเรียนควรพยายามให้เด็กที่อยู่ในวัยเรียน ได้มีโอกาสมาเป็นนักเรียนอย่างเสมอภาคยุติธรรม เพราะการศึกษาช่วยทำให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นพลเมืองดีของชาติ ช่วยทำให้บุคคลมีความรู้และฉลาดมีไหวพริบ รู้จักแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสังคม ช่วยพัฒนาบุคคลให้รู้จักใช้ความสามารถของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ การศึกษายังช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญพัฒนาในทุกๆด้าน คือ ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ การเกษตร และการสาธารณสุข ความปลอดภัย และ เอกราชของชาติ

ความสำคัญของงานกิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่ทางสถานศึกษาได้จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยเริ่มตั้งแต่การรับนักเรียน งานทะเบียนประวัตินักเรียน การจัดหาสวัสดิการต่างๆ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การปกครองดูแลนักเรียนให้ประพฤติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนและสังคม งานกิจการนักเรียนมีจุดประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศในโรงเรียน ให้นักเรียนได้รู้จักปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย และยังช่วยให้ครูในสถานศึกษารู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลในการจัดกิจกรรมตามความสนใจและความถนัดของแต่ละคน

งานกิจการนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ เป็นงานที่มุ่งไปที่นักเรียนโดยตรง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกัน มุ่งคุณธรรม จริยธรรม ดังหลักการของนักการศึกษา ดังนี้

กาญจนา ศรีกาพสินธุ์ (2533, หน้า 13) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของงานกิจการนักเรียนไว้ว่า งานกิจการนักเรียนมีจุดมุ่งหมายดังนี้

- (1) เพื่อให้เด็กได้สำรวจตัวเอง เข้าใจตัวเองในด้านความสนใจ ความถนัด และความสามารถของนักเรียน
- (2) เพื่อช่วยให้ครูรู้จักเด็กเป็นรายบุคคลเพื่อที่จะส่งเสริมความสนใจ ความถนัด และความสามารถของนักเรียนแต่ละคนได้ถูกต้อง เหมาะสม
- (3) เพื่อช่วยให้เด็กได้เพิ่มพูนประสบการณ์และทักษะด้านต่างๆ อย่างครบถ้วน

- (4) เพื่อช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพและพัฒนาการของเด็กอย่างเต็มศักยภาพ
- (5) เพื่อช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในงานของตนอย่างภาคภูมิใจและมีความสุข
- (6) เพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีแก่เด็ก มีศีลธรรม จรรยาในการอยู่ และทำงานร่วมกับผู้อื่น
- (7) เพื่อส่งเสริมการปกครองตามแนวทางประชาธิปไตย
- (8) เพื่อให้เด็กทุกคนมีโอกาสศึกษาเล่าเรียน และได้รับประโยชน์สูงสุดอย่างเท่าเทียมกัน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 148) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้

- (1) เพื่อส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการในสถานศึกษา จัดกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาเพื่อจะได้ช่วยพัฒนาทางด้านสติปัญญา เพื่อความสำเร็จก้าวหน้าทางวิชาการ
- (2) เพื่อจัดให้บริการต่างๆ ที่จะช่วยให้นักศึกษาแต่ละคนได้พัฒนาตนเอง และช่วยให้เข้าใจความมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตในสถานศึกษา
- (3) เพื่อเปิดโอกาสให้ใช้ชีวิตแบบประชาธิปไตยในรูปแบบของสถานนักเรียน องค์การนักเรียน รวมทั้งรูปแบบของกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักใช้สิทธิและความรับผิดชอบ รวมทั้งการเรียนรู้วิธีการทำงานกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ
- (4) เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ นักเรียน ได้มีโอกาสติดต่อ พบปะซึ่งกันและกัน นอกห้องเรียนที่งานกิจการนักเรียนจะเป็นตัวกลางช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิถึแก้ไขปัญหาชีวิต
- (5) เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้รับความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน ทั้งนี้โดยการให้ความช่วยเหลือในด้านเงินทุนในกรณีจำเป็น เช่น การให้ทุน การให้เงินยืม การจัดหา งานให้ทำ เป็นต้น
- (6) เพื่อช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้พัฒนาความรับผิดชอบและความมีวินัยในตัวเอง ให้สูงขึ้น
- (7) เพื่ออธิบายถึงจุดมุ่งหมาย นโยบาย กฎระเบียบ และ การบริหารงานของสถานศึกษาแก่นักเรียนและบุคคลทั่วไป
- (8) เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศให้กับผู้เกี่ยวข้องกับงานกิจการนักเรียน มีขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน และมีความรักใคร่ผูกพันกับสถานศึกษา

เสริมวิทย์ สุขเมธี (2531, หน้า 6) ให้ความเห็นว่า กิจกรรมนักเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้นักเรียนเจริญงอกงามทุกด้าน สถานศึกษาให้ความช่วยเหลือทุกวิถีทางที่จะให้เขาบรรลุเป้าหมายตามโอกาสที่นักเรียนควรจะได้รับ จึงได้มีกำหนดให้จัดงานด้านกิจกรรมนักเรียนอย่างจริงจังและถือเป็นงานคู่ไปกับการจัดการศึกษา โดยกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ 3 ประการ ดังนี้

- (1) มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนนักศึกษา
- (2) มุ่งช่วยแก้ปัญหา อันจะเกิดขึ้นแก่นักเรียนนักศึกษา
- (3) มุ่งช่วยป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่นักเรียนนักศึกษา

เช่นเดียวกับ พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542, หน้า 61) กล่าวว่า การบริหารกิจการนักเรียนเป็นการดำเนินงานของโรงเรียนการศึกษา ซึ่งได้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนักเรียนโดยตรง มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- (1) ส่งเสริมและควบคุมนักเรียนให้เรียนรู้ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข
- (2) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเรียนรู้จากบุคคลอื่นเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีเฉพาะการเรียนรู้ในห้องเรียนเท่านั้น
- (3) ส่งเสริมการใช้และควบคุมพลังความคิด พลังกายส่วนเกินที่นักเรียนมีอยู่ให้สามารถใช้ในทิศทางที่ถูกต้องและควรจะเป็น
- (4) ส่งเสริมให้นักเรียนเจริญงอกงามเป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์
- (5) ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้สึกร่วมมีส่วนร่วม มีความเป็นเจ้าของในการบริหารโรงเรียน
- (6) ส่งเสริมให้นักเรียนได้ประสบการณ์เพื่อนำไปสู่งานอาชีพรอง นอกเหนือจากงานอาชีพหลักที่เรียนในห้องเรียน
- (7) ส่งเสริมและกระตุ้นให้นักเรียนบูรณาการการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- (8) ส่งเสริมความถนัด ความสนใจ และความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
- (9) ส่งเสริมบรรยากาศความเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการศึกษา
- (10) ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและนักเรียน
- (11) ส่งเสริมจรรยาบรรณที่ดีในสังคม และเทิดทูนวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ
- (12) ช่วยประชาสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมนักเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ เป็นการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียน โดยจัดให้มีกิจกรรมต่างๆขึ้นภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาสติปัญญาให้กับนักเรียน ส่งเสริมพละนามัย นันทนาการ ปุจฉาวิสัชนา วัฒนธรรมจริยธรรม พัฒนาบุคลิกภาพการสร้างประสบการณ์ในการทำงานและกิจกรรมต่างๆ ให้นักเรียนได้พัฒนาตัวเอง เข้าใจวิถีการดำเนินชีวิต รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักสำรวจตัวเอง และนำความสามารถที่ตัวเองมีมาใช้ได้อย่างถูกต้อง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 149) กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับจากงานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา ดังนี้

- (1) ช่วยส่งเสริมความถนัด ความสนใจ ความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
- (2) ช่วยแก้ไขปัญหาการศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาเล่าเรียน
- (3) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน
- (4) ช่วยสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของนักเรียน
- (5) ช่วยส่งเสริมระเบียบวินัยในการควบคุมตัวเอง
- (6) ช่วยส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นบุคคลที่มีประโยชน์ เป็นพลเมืองดี มีวัฒนธรรมอันดีงาม

(7) ส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพนักศึกษา ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้เทคนิคในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

เชาว์ มณีวงศ์ (ม.ป.ป., หน้า 121) กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

(1) ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ของนักเรียน ได้ฝึกฝนทักษะ ได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติจริง เป็นการสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “การเรียนรู้เกิดจากการกระทำ”

(2) ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะดีเด่นของความเป็นประชาธิปไตย เพราะกิจกรรมนักเรียนดำเนินการโดยนักเรียน เพื่อนักเรียนและเป็นของนักเรียน ครูเป็นเพียงช่วยชี้นำให้นักเรียนรู้จักการปกครองตน ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม การทำงานร่วมกัน การแสดงความคิดเห็น และความรับผิดชอบ

(3) ทำให้เกิดความสามัคคี รักหมู่คณะ เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากกิจกรรมนักเรียนต้องทำเป็นกลุ่ม ต้องอยู่ร่วมกัน ได้พบกับความสุข ความทุกข์ยากด้วยกัน เกิดความประทับใจซึ่งกันและกัน

(4) เกิดความคิดสร้างสรรค์ แปลกใหม่ เพราะนักเรียนต้องทำงานร่วมกิจกรรมต่างๆ ย่อมต้องค้นหาวิธีการที่ดีกว่า ต้องศึกษาค้นคว้าความคิดขบถนอกกรอบแตกฉานออกไป มีความคิดใหม่ๆ แปลกออกมาเสมอ

(5) ช่วยให้นักเรียนมีทางเลือก มีทางแสดงออกตามแนวความคิด และความสนใจของตนเอง อาจจัดเป็นกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ทำให้นักเรียนมีโอกาสเลือกตามความสนใจและความต้องการที่มีอยู่ เป็นการพัฒนาได้ถูกต้องกับลักษณะเฉพาะของบุคคล

(6) เป็นการสร้างชื่อเสียงเกียรติคุณให้กับโรงเรียน เพราะกิจกรรมที่ดี มีประโยชน์จะได้รับความนิยมนิยมชื่น ได้รับ ความสนใจ และการสนับสนุนจากประชาชน

(7) ช่วยให้ผู้รักนักเรียนแต่ละคนดีขึ้น เพราะนักเรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เมื่อครูเห็นผลงานก็สามารถเข้าใจนักเรียนและประเมินคุณค่า

(8) ช่วยในการปรับปรุงหลักสูตร เพราะกิจกรรมนักเรียนที่แสดงออก เป็นเครื่องชี้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย หลักสูตรย่อมต้องการปรับปรุงที่ทันสมัยด้วย

(9) ช่วยในการฝึกนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เพราะกิจกรรมนักเรียนมีลักษณะเป็นสังคมย่อยๆ ที่จำลองจากสังคมใหญ่ มีกฎ ระเบียบ กติกา มีความรับผิดชอบ เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการอยู่ร่วมกันในสังคม

(10) ช่วยสนับสนุน ส่งเสริมการศึกษา นอกเหนือที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ประสบการณ์ต่างๆที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเป็นประสบการณ์หลัก รายละเอียดปลีกย่อยไม่อาจจดไว้ในหลักสูตรได้ อีกประการหนึ่งประสบการณ์ที่จัดไว้ในหลักสูตรอาจเก่าแล้วไม่ทันต่อเหตุการณ์ กิจกรรมนักเรียนก็อาจแก้ไขได้ทันที

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของงานกิจการนักเรียน คือ กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักตัวเองว่า มีความรู้ ความสนใจ ความสามารถ และความถนัดทางใดบ้าง และนำสิ่งที่ตัวเองมีอยู่นั้นมาใช้ในชีวิตประจำวัน รู้จักปกครองตนเอง รู้จักการมีส่วนร่วม รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น และอยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3. หลักการบริหารงานกิจการนักเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียนนั้น เป็นการส่งเสริมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ที่รับผิดชอบทำหน้าที่บริหารงานกิจการนักเรียน จะต้องเป็นผู้บริหารที่มีความรัก ความจริงใจ ความสนใจและเข้าใจในภารกิจของผู้บริหาร รวมถึงความเข้าใจถึงความต้องการของนักเรียน

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2538, หน้า 136-139) กล่าวถึงหลักการบริหารงานกิจการนักเรียนนักศึกษา โดยจำแนกเป็นรายชื่อ ดังนี้

(1) สำรวจความต้องการและปัญหาของนักเรียน นักศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมนักศึกษาโรงเรียนนั้นๆ

- (2) พิจารณานโยบายของโรงเรียน ว่ามีจุดเน้นที่กิจกรรมประเภทใดหรือกลุ่มใดโดยเฉพาะ
- (3) หน้าที่รับผิดชอบและสายงานบริหารของฝ่ายกิจกรรม มีขอบเขตเพียงใด
อำนาจการตัดสินใจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านใดบ้าง
- (4) ศึกษาความเป็นไปได้และความสะดวกในการขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- (5) ตรวจสอบความพร้อมและความเข้าใจ ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายนักเรียนนักศึกษา ว่ามีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนถูกต้องมากน้อยเพียงใด
- (6) ตรวจสอบแหล่งทุนและงบประมาณ ที่จะสนับสนุนกิจกรรมนักเรียนนักศึกษา โดยพยายามหาเพื่อให้ได้รับแหล่งเงินทุนสนับสนุนเพิ่มเติม
- (7) ควรจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับนักเรียนนักศึกษาเพื่อช่วยแนะ ดูแล มิให้เกิดการจัดกิจกรรมที่ซ้ำซ้อน หรือได้รับผลประโยชน์น้อย
- (8) ศึกษากิจกรรมที่เคยทำ พิจารณาว่า กิจกรรมใดควรจะเสนอแนะให้ปิดหรือยุบเลิก กิจกรรมใดควรจะสร้างสรรค์ขึ้นใหม่
- (9) ผู้บริหารพึงตรวจสอบความเหมาะสมว่า นักเรียนนักศึกษาควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาดูแลโรงเรียนโดยช่องทางใดจึงจะเหมาะสม
- (10) กิจกรรมใดที่ประสบผลสำเร็จยอดเยี่ยมควรพิมพ์เผยแพร่ กิจกรรมใดที่ไม่ประสบผลสำเร็จก็ควรประเมินไว้ เพื่อเป็นการชี้แนวทางให้ทราบข้อบกพร่อง
- (11) สร้างความเข้าใจและสัมพันธ์ไมตรีอันดีให้เกิดขึ้น ระหว่างผู้บริหาร ครู อาจารย์ และนักเรียนนักศึกษา
- (12) ผู้บริหารกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาควรทำ ทำเนียบอาจารย์ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยแนะนำให้คำปรึกษาในกิจกรรมต่างๆ
- (13) พยายามศึกษาวิธีการและความเป็นไปได้ที่ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ
- (14) ควรมีความคิดริเริ่มที่จะให้นักศึกษาให้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์
- (15) ศึกษาวิธีการรูปแบบและวางระเบียบกฎเกณฑ์ หรือมาตรการสำหรับป้องกันความไม่สงบเรียบร้อยในโรงเรียน
- (16) จัดทำแผนงานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาตลอดปี เพื่อรับทราบทิศทางของการจัดกิจกรรมว่ามีแนวไปทางใด

(17) จัดบุคลากรรับผิดชอบด้านประชาสัมพันธ์ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับทราบจะได้หาทางกระตุ้นให้เกิดความสนใจ อยากเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น

(18) ควรมีการศึกษาเก็บตัวอย่าง เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาการสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ข, หน้า 267-268) กล่าวถึงกระบวนการบริหารงานกิจการนักเรียน ซึ่งผู้บริหารควรจะต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติกระบวนการในการบริหารงานที่สำคัญ ดังนี้

(1) การวางแผนการจัดกิจการนักเรียน ผู้บริหารจะต้องวางนโยบายหรือวางโครงการในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมนักเรียนทั้งหมดไว้ให้ชัดเจนว่า มีงานใดบ้างที่โรงเรียนจะปฏิบัติในแต่ละปีการศึกษา จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การวางแผนงานที่ดี ผู้บริหารไม่ควรปฏิบัติตามลำพัง ควรจะจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานด้วย

(2) การจัดหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม ผู้บริหารจะต้องกำหนดลงไปว่างานแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละโครงการนั้น ควรจะมอบอำนาจความรับผิดชอบให้แก่หน่วยงานใด พร้อมทั้งจะต้องกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงานและการจัดสายงานให้เด่นชัด เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์และไม่เกิดความซ้ำซ้อน

(3) การจัดวางตัวบุคคลเข้าตามหน่วยงานต่างๆ เมื่อกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมแล้ว ผู้บริหารจะต้องจัดสรรบุคลากรให้เข้ารับการบรรจุอยู่ตามหน่วยงานต่างๆ โดยพิจารณาจากวุฒิและความสามารถเพื่อให้เหมาะสมกับงาน

(4) ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานหลังจากที่หน่วยงานต่างๆ ได้เริ่มดำเนินกิจกรรมแล้ว ผู้บริหารจะต้องควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้งานดำเนินแผนการที่วางไว้ หากมีสิ่งใดบกพร่องหรือไม่สามารถปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ได้ ผู้บริหารก็จะสามารถสั่งการแก้ไขได้ทันที

(5) การจัดประสานสัมพันธ์ของหน่วยงาน ในการจัดกิจกรรมนักเรียนนั้นจะต้องอาศัยหลายๆ หน่วยงานร่วมมือกันทำ ผู้บริหารควรต้องพยายามใช้เทคนิควิธีต่างๆ ทำให้การดำเนินงานของทุกหน่วยงานประสานสัมพันธ์กันได้ดี ทั้งนี้เพื่อให้งานดำเนินไปสู่จุดหมายเดียวกัน ไม่เกิดความซ้ำซ้อนและความขัดแย้ง

(6) การรายงาน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องจัดให้มีการรายงานผลเป็นระยะ เพื่อจะได้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ เพื่อที่จะได้มีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทุกระยะการดำเนินการ

(7) การประเมินผลงาน ผู้บริหารจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน และในการประเมินผลงานควรจะประเมินเป็นระยะๆ ในระหว่างที่โรงเรียนกำลังดำเนินงานอยู่ และประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการอีกครั้ง เพื่อดูว่าได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เพื่อจะได้นำข้อมูลเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมต่อไป และวิธีที่ใช้ในการประเมินนั้น ควรจะใช้หลายๆ วิธี เช่น การสังเกต การออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการพิจารณาจากผลงาน เป็นต้น

การบริหารงานกิจการนักเรียน เป็นงานที่ต้องมีการประสานงานและขอความร่วมมือกับบุคคลหลายฝ่ายทั้งบุคคลภายในและภายนอกองค์กร มีการวางแผนการดำเนินงานและมอบหมายความรับผิดชอบให้ชัดเจน เพราะเมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้นจะสามารถตรวจสอบและแก้ไขได้อย่างถูกต้อง การดำเนินงานควรมีแผนการปฏิบัติงานที่เป็นแผนประจำปี ทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนมากที่สุด

ขอบข่ายการบริหารงานกิจการนักเรียนในสถานศึกษา

งานกิจการนักเรียนเป็นหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่จะต้องจัดให้กับนักเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน นอกเหนือจากกรเรียนรู้ปกติในห้องเรียน เป็นการจัดมวลดประสบการณ์หรือกิจกรรมที่เสริมสร้างความถนัด ความสนใจ ที่เกี่ยวเนื่องและหรือเพิ่มเติมจากหลักสูตร ช่วยเหลือให้คำแนะนำกับนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียน พฤติกรรมและครอบครัว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างคุณลักษณะที่ดีให้กับตนเองและสังคมได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2536, หน้า 9) ให้ความหมายของการบริการนักเรียนว่า การบริการนักเรียน เป็นส่วนหนึ่งของงานกิจการนักเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่ออำนวยความสะดวก ปลอดภัย และให้ผลเต็มที่ต่อการ เพิ่มพูนความสมบูรณ์ และประสบการณ์ชีวิตโดยตรงแก่นักเรียนเป็นอย่างดีและทั่วถึงได้แก่ การจัดด้านระบบความปลอดภัยของนักเรียน การบริการรถรับ-ส่งนักเรียน การประชาสัมพันธ์ งานห้องสมุด ไร่ อนุรักษ์และกฎระเบียบของนักเรียน เพื่อเป็นการบริการและช่วยเหลือนักเรียนให้มีความพร้อมในทุกๆ ด้าน สอดคล้องกับแนวความคิดของ วรรณญา เปรมฤทัย (2544, หน้า 44) ได้สรุปว่า การให้สวัสดิการและบริการของสถานศึกษา เป็นงานส่วนหนึ่งของงานกิจการนักเรียน และเป็นอีกโปรแกรมของสถานศึกษา ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนา นักเรียนโดยใช้วิธีการจัดบริการ

กัญญา สาทร (2539, หน้า 185) ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียนนักศึกษาไว้ว่า การบริหารงานกิจการนักเรียนนักศึกษา หมายถึง การบริหารและนิเทศบรรดากิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน

กิติมา ปรีดีดิลก (2538, หน้า 165) ให้ความหมายสรุปการบริหารกิจการนักเรียนว่า หมายถึงการจัดดำเนินการกิจการต่างๆ เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยได้แบ่งขอบข่ายงานไว้ ดังนี้

- (1) การจัดทำทะเบียนประวัติ
- (2) การปกครองนักเรียนและวินัยในโรงเรียน
- (3) การจัดบริการต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุด การแนะแนว การตรวจร่างกาย อาหารกลางวัน ความปลอดภัย รถรับ-ส่งนักเรียน เป็นต้น
- (4) การจัดกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมที่จัดได้แก่ สถานักเรียน ชุมนุม นิทรรศการ การแสดงละครและดนตรี การทัศนศึกษา กีฬา การประชุม ฯลฯ

กาญจนา ศรีกาพิสินธุ์ (2538, หน้า 6-9) กล่าวถึงขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนพอสรุปได้ดังนี้ งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่ประกอบด้วย งานบริการ งานกิจกรรม ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อช่วยเสริมการสอน และช่วยให้ครูมีความรู้ความเข้าใจที่จะช่วยเหลือนักเรียนได้มากขึ้น และเป็นงานที่แต่ละหน่วยงานกำหนดขึ้นตามนโยบาย และเป็นเป้าหมายของแต่ละสังกัด ดังนั้น โรงเรียนที่อยู่ต่างสังกัดอาจมีกระบวนการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป

พนัส หันนาดิษฐ์ (2538, หน้า 217-269) แบ่งงานกิจการนักเรียนออกเป็น 4 อย่างคือ การจัดกิจกรรมนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน และบริการอื่นๆที่จัดให้แก่ักเรียน

กิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทางโรงเรียนต้องจัดเป็นประจำทุกปีก่อนการเปิดภาคเรียน คือการปฐมนิเทศและการประชุมผู้ปกครอง เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้โรงเรียน ชุมนุม และผู้ปกครองได้พบปะกัน

สมพงษ์ จิตระดับ (2538, หน้า 165) กล่าวถึงการปฐมนิเทศว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ทางโรงเรียน โดยเฉพาะครูในโรงเรียนได้มีโอกาสประชุมชี้แจงเป้าหมาย หลักการ แนวนโยบายที่มุ่งสร้างเสริมโรงเรียน การขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมประเภทต่างๆ การอธิบายหลักสูตร วิชาเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมอื่นๆ และแนวทาง ข้อเสนอแนะ รวมถึงการช่วยเหลือจากผู้ปกครองด้วย

การปฐมนิเทศนักเรียนว่า เป็นการช่วยให้นักเรียนปรับตัวเข้าหาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนได้อย่างรวดเร็ว หากสถานศึกษามีการจัดทำคู่มือนักเรียน และนำมาใช้ควบคู่ จะช่วยให้นักเรียนปรับตัวตามเงื่อนไขของโรงเรียนได้ถูกต้อง

สาระสำคัญที่ควรปฐมนิเทศ ได้แก่

1. กฎระเบียบต่างๆ

2. การจัดการเรียนการสอน และการวัดผล
3. องค์กร และ สถานที่ของสถานศึกษา
4. กิจกรรม และ การร่วมกิจกรรม
5. การปฏิบัติตนเมื่อมีปัญหา
6. เรื่องอื่นที่จำเป็น

จึงกล่าวได้ว่า การปฐมนิเทศผู้ปกครอง เป็นการชี้แจงให้ผู้ปกครองเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับโรงเรียน และ แนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนานักเรียน และ โรงเรียนสืบไป

พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542, หน้า 65-97) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียน ประกอบด้วยการบริหารงานด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) กิจการการบริหารกิจการนักเรียนเกี่ยวกับการควบคุม เป็นหน้าที่เกี่ยวข้องกับ การปกครองดูแลนักเรียนโดยปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่กำหนดเป็นแนวปฏิบัติของ โรงเรียน กิจการด้านนี้มีขอบข่ายงานหลายประการ ได้แก่

(1.1) การรับนักเรียน โรงเรียนแต่ละแห่งจะดำเนินการรับสมัครโดยประกาศ แจ้งการรับสมัครนักเรียนของแต่ละปีการศึกษา โดยจะจัดทำคู่มือการสมัครสอบคัดเลือก มีข้อมูล และสาระสำคัญ เช่น สาระสำคัญของหลักสูตร แผนการเรียนที่เปิดสอน จำนวนนักเรียนที่รับ สถานที่รับสมัคร เป็นต้น

(1.2) การจัดทำทะเบียนนักเรียน โดยแต่ละโรงเรียนจะจัดทำทะเบียนนักเรียน โดยเก็บข้อมูลที่สำคัญ คือ ประวัติ ผลการเรียน เวลาเรียน โรงเรียนต้องเก็บรักษาไว้ให้ดี และจะต้อง ปฏิบัติตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งการจัดทำทะเบียนประวัตินักเรียนจะช่วยให้ ผู้บริหารสามารถตอบปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองทั่วไปได้ และนำไปใช้ในการแก้ไข พฤติกรรมบางอย่างของนักเรียนได้ด้วย

(1.3) ทะเบียนสะสม เป็นเอกสารที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนในด้าน ต่างๆ ไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ ซึ่งจะช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียนในรายละเอียดต่างๆ ตั้งแต่ เข้าเรียนจนสำเร็จการศึกษาออกไป

(1.4) การรักษาวินัยและการควบคุมความประพฤติ เมื่อนักเรียนอยู่รวมกัน มากๆ แต่ละคนมีพื้นฐานต่างกัน หน้าที่ของโรงเรียนจะต้องคอยดูแลควบคุมความประพฤติ หรือ พฤติกรรมของนักเรียน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสันติ การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ต่างๆ นั้น โรงเรียนต้องการให้นักเรียนปฏิบัติตาม หรือบางครั้งโรงเรียนไม่ได้กำหนดไว้เป็นลาย

ลักษณะอักษร แต่เป็นความคาดหวังของครู เพื่อที่จะให้นักเรียนควบคุมตนเอง (self control) และมีวินัยในตนเอง (self discipline)

(2) ภารกิจการบริหารกิจการนักเรียนเกี่ยวกับงานสวัสดิการ งานสวัสดิการนักเรียน เป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญของการบริหารกิจการนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ ทำให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในโรงเรียน สวัสดิการที่โรงเรียนสามารถจัดบริการให้กับนักเรียน สามารถสรุปได้ ดังนี้

(2.1) บริการแนะแนว เป็นกระบวนการที่มีระบบโดยการใช้เทคนิคและวิธีการที่จะช่วยให้บุคคลเข้าใจและรู้จักตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม คือร่วมกันป้องกันช่วยแก้ไขปัญหา และตัดสินใจด้วยตนเองอย่างเหมาะสม บริการแนะแนวในโรงเรียนที่สำคัญคือ บริการสำรวจนักเรียน เป็นรายบุคคล บริการสนเทศ บริการให้คำปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และการบริการติดตามผล เป็นต้น

(2.2) บริการทางการเงิน การศึกษาปัจจุบันหลายถึงแม้รัฐบาลจะมีนโยบายให้เรียนฟรีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่นักเรียนบางคนยังมีความจำเป็นในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายในการศึกษาอีกมาก โดยเฉพาะค่าครองชีพที่ปรับตัวสูงขึ้น ดังนั้นการให้บริการด้านเงินทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่ขาดแคลนจึงมีความสำคัญที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อช่วยเหลือให้นักเรียนที่ขาดแคลนสามารถได้รับการศึกษาต่อไปได้ บริการการเงินที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ได้แก่ ทุนการศึกษา ทุนที่มีข้อผูกพัน และทุนทำงาน เป็นต้น

(2.3) บริการสุขภาพอนามัย เป็นการช่วยเหลือส่งเสริมการดำรงไว้ซึ่งสภาพทางกายและจิต เพื่อการปรับปรุงให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี โดยโรงเรียนควรจัดให้มีโครงการด้านสุขภาพอนามัยขึ้นเพื่อดูแลส่งเสริมรักษาสุขภาพอนามัยของนักเรียน ประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีแสงสว่างเพียงพอ ความเป็นธรรมชาติ การสอนสุขศึกษา และการตรวจสุขภาพอนามัย เป็นต้น

(2.4) บริการอาหารในโรงเรียน ภาวะโภชนาการมีความสำคัญต่อพัฒนาการของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสมอง โรงเรียนจำเป็นต้องจัดบริการอาหารขึ้นในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมภาวะด้านโภชนาการแก่นักเรียน เป็นการประหยัดเศรษฐกิจของผู้ปกครองและครู ฝึกมารยาทในการรับประทานอาหารร่วมกัน นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ และส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย

(2.5) บริการด้านความปลอดภัย โรงเรียนมีหน้าที่กำหนดมาตรการควบคุมดูแล เพื่อมิให้เกิดอันตรายแก่นักเรียนในทุกสถานการณ์ โดยอาศัยความร่วมมือจากครูและบุคลากรต่างๆ

ในโรงเรียนช่วยดูแล เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย การป้องกันภัยจากอัคคีภัย การป้องกันอุบัติเหตุจากการจราจร และการให้การรักษาพยาบาลเมื่อเกิดอันตราย

(2.6) บริการรับ-ส่งนักเรียน การรับ-ส่งนักเรียนเป็นการบริการอย่างหนึ่งเพื่อความสะดวกและปลอดภัยของนักเรียน ซึ่งสามารถทำได้โดยโรงเรียนจัดบริการรับ-ส่งนักเรียนโดยรถยนต์ของโรงเรียนเอง หรืออาจจ้างหน่วยงานหรือเอกชนรับ-ส่งแทนก็ได้ แต่จะต้องคำนึงถึงสถานที่และค่าใช้จ่าย แผนการให้บริการตลอดจนความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครองหรือชุมชนให้เข้าใจด้วย

(2.7) บริการไปรษณีย์และโทรศัพท์ เป็นบริการที่โรงเรียนประสานงานจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับโทรเลข พัสดุ จดหมาย ทัศนคติ และโทรศัพท์ การจัดบริการเหล่านี้ นอกจากเป็นการบริการแล้วยังป้องกันปัญหาที่อาจจะตามมาบางประการ เช่น เรื่องเวลาเรียน ความปลอดภัย วินัยนักเรียน เป็นต้น

(2.8) บริการเรียนวิชาทหารและการผ่อนผันการตรวจคัดเลือกทหาร โรงเรียนที่เปิดสอนโดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะมีนักเรียนบางคนที่จะประสงค์จะเรียนวิชาทหารเพื่อการใช้สิทธิ์ไม่ต้องเข้ารับการตรวจคัดเลือกทหาร หรืออาจมีนักเรียนบางคนมีอายุ 21 ปี ซึ่งเข้าเกณฑ์ที่ต้องเข้ารับการตรวจคัดเลือกทหารประจำปี โรงเรียนจะต้องขอผ่อนผัน ทั้งนี้การเรียนวิชาทหาร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนฝึกความมีระเบียบวินัย ฝึกความเป็นผู้นำ ความอดทนฝึกการทำงานเป็นหมู่คณะ มีโอกาสช่วยเหลือประเทศชาติในกรณีจำเป็น

(2.9) บริการร้านค้าในโรงเรียน บริการร้านค้าในโรงเรียน เป็นบริการที่จัดขึ้นเพื่อจำหน่ายอุปกรณ์การเรียนและของใช้เล็กๆ น้อยๆ โดยโรงเรียนอาจจัดดำเนินการในรูปกิจกรรมสหกรณ์ โดยมุ่งประโยชน์ทางการศึกษามากกว่าผลกำไรที่เกิดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ทักษะในการปฏิบัติงานในระบบสหกรณ์ ส่งเสริมความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมสหกรณ์สถานศึกษา เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

(3) ภารกิจการบริหารกิจการนักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นเพื่อประกอบความเข้าใจในเนื้อหาสาระของบทเรียน สำหรับกิจกรรมที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร มีดังนี้

กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร

กิจกรรมส่งเสริมการสหกรณ์

กิจกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย

กิจกรรมการใช้ห้องสมุด

กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่างๆ ในหลักสูตร

กิจกรรมกีฬา

กิจกรรมนันทนาการ

กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมทัศนศึกษา

กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และรักษาดินแดน

สถานักเรียน

ชุมนุมหรือชมรม

กิจกรรมนิทรรศการ

กิจกรรมการแสดงละครและดนตรี

กิจกรรมสังคมและสงเคราะห์

กิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์

(4) ภารกิจบริหารกิจการนักเรียนเกี่ยวกับการสอน เป็นภารกิจที่จะช่วยให้นักเรียน ได้ความรู้กว้างขวางขึ้น บริการที่จัดขึ้นเป็นการบริการพิเศษนอกเวลาเรียนตามปกติ ได้แก่ การ ปลูกนิเทศ การสอนพิเศษและการสอนเสริม การปลูกนิเทศเป็นการให้ข้อมูลนักเรียนเป็นกลุ่ม โดย ปกติเป็นบริการนักเรียนใหม่ แนะนำสิ่งที่จะทำให้นักเรียนมีชีวิตอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข โดยมี วัตถุประสงค์ ดังนี้

(4.1) เพื่อให้นักเรียนรู้จักโรงเรียนของตนเอง

(4.2) เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ ระเบียบ ข้อบังคับและนโยบายของโรงเรียน

(4.3) เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักระบบการเรียนการสอนของโรงเรียน

(4.4) เพื่อสร้างควบอบอุ่นให้แก่นักเรียน

(4.5) เพื่อสร้างความตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน

การบริหารกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนทั้งหมด ยกเว้นในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อพัฒนานักเรียนทางด้านอารมณ์ สังคม ร่างกาย และจิตใจ ขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียนประกอบด้วย ภารกิจเกี่ยวกับการควบคุม งาน สวัสดิการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและภารกิจเกี่ยวกับการสอน

ขอบข่ายงานกิจการนักเรียนในโรงเรียน เป็นงานบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียน ให้สามารถพัฒนาตนเองได้หลายด้าน ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านแบ่งงานกิจการนักเรียนออกตาม หลักการบริหารงานโรงเรียน ดังนี้

1. ด้านการปกครองและเสริมสร้างระเบียบวินัย

การบริหารงานด้านการปกครองและเสริมสร้างระเบียบวินัยในโรงเรียน เป็นการกำหนดข้อบังคับ ระเบียบของโรงเรียนที่กำหนดขึ้นเพื่อให้นักเรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเอง เชื้อฟังหรือปฏิบัติตามระเบียบที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ข, หน้า 288) ให้ความหมายเกี่ยวกับวินัยในโรงเรียน หมายถึง การรู้จักปกครองตนเอง การกระทำตามระเบียบหรือข้อบังคับต่างๆ เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของผู้ปฏิบัติ คือนักเรียนที่ได้มองเห็นคุณค่าแล้วว่าการปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่โรงเรียนสร้างขึ้นไว้ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนควบคุมความประพฤติของตนเอง และเป็นแนวทางให้ครูได้ใช้ควบคุมนักเรียนเพื่อให้ปฏิบัติตามที่ได้กำหนดไว้

ประมวล ต้นยะ (2538, 124-125) ได้กล่าวถึงสาเหตุของปัญหาวินัยในโรงเรียน โดยสรุปได้ดังนี้

(1) จากตัวนักเรียนเอง เช่น เกิดจากความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ สังคมและการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนความรู้สึกลดลงในโรงเรียน

(2) กลุ่มเพื่อนของนักเรียน มีอิทธิพลต่อความประพฤติและการปฏิบัติของนักเรียนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัยรุ่น

(3) ครูในโรงเรียน ครูในโรงเรียนก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาทางวินัย เช่น เจตคติที่มีต่อนักเรียนไปในทางไม่ดีตลอดเวลา ทำให้นักเรียนไม่สบายใจ ไม่มีความสุขในโรงเรียน ไม่เตรียมการสอน สอนไม่ดี มีความลำเอียง ไม่ยุติธรรม แม้แต่การแตกแยกกันในหมู่คณะครูด้วยกันก็มีส่วนทำให้นักเรียนไม่เคารพระเบียบวินัยของโรงเรียนเช่นกัน

(4) สภาพทางครอบครัว หรือสังคมแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ เช่น ทางบ้านมีภูมิหลังไม่ดี นักเรียนก็พลอดไม่ติดตามไปด้วย ตลอดจนความแตกแยกทะเลาะเบาะแว้งของพ่อแม่ก็เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาวินัยของโรงเรียน

(5) สภาพสังคมและบ้านเมือง อยู่ในสภาพไม่ดี มีแต่ความวุ่นวายแตกแยก ผู้ใหญ่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม ขาดระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ มีผลพลอยให้นักเรียนไม่ดี ขาดวินัยไปด้วย

จากสาเหตุต่างๆ ที่เป็นปัญหาต่อกิจกรรมเสริมสร้างระเบียบวินัยนักเรียน ผู้บริหารต้องเป็นผู้ประสานงานกับครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนชุมชนทุกฝ่ายเพื่อวางแผนป้องกันการทำผิดวินัยของนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก, หน้า 113) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินการ ดังนี้

(1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ตลอดจนองค์ประกอบต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมการสร้างวินัยในโรงเรียน

(2) ประชุมปรึกษาหารือผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรม ทบทวนผลการปฏิบัติกิจกรรมในรอบปีการศึกษาที่แล้วมา พร้อมหาวิธีการแก้ไขข้อบกพร่องนั้นๆ

(3) ร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียนไว้ตลอดปีการศึกษา

(4) ควบคุม กำกับ ดูแล ติดตามการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในรูปแบบต่างๆ ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

(5) ประเมินผลการปฏิบัติงานทุกระยะ และประเมินผลเมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา

(6) รายงานผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

การดำเนินงานของสถานศึกษาในเรื่องระเบียบวินัยของนักเรียน จำเป็นต้องมีการวางแผนและอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและชุมชน รวมถึงตัวนักเรียนด้วย ที่ต้องให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ร่วมกันกำหนดขึ้น กฎระเบียบวินัย เป็นส่วนสำคัญในการควบคุม ดูแลพฤติกรรมของนักเรียนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะโรงเรียนหรือสถานศึกษาใดที่มีกฎระเบียบเคร่งครัดและสามารถดูแลนักเรียนให้อยู่ในระเบียบ ประพฤติตัวให้เหมาะสม และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ เช่น การทะเลาะวิวาท เสพสารเสพติด เล่นการพนัน หนีเรียน รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนได้นั้น ย่อมเป็นที่ไว้วางใจของผู้ปกครอง และเชื่อมั่นว่าโรงเรียนจะสามารถดูแลบุตรหลานของตนเมื่ออยู่ห่างไกลได้เป็นอย่างดี

สอดคล้องกับ ประชุม รอดประเสริฐและคณะ (2532, หน้า 38) ที่พบว่า ผู้ปกครองให้บุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน เพราะความประทับใจในความมีระเบียบวินัยและมาตรการดูแลความปลอดภัยของนักเรียนในโรงเรียน และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กัญจิกา กิตติเอกชัย (2546, หน้า 39) ที่พบว่า การเข้มงวดในด้านกฎระเบียบวินัยแก่นักเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการคาดหวังของผู้ปกครองที่ต้องการได้รับจากโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ค, หน้า 285) ได้เสนอแนะวิธีป้องกันการกระทำผิดทางวินัยของนักเรียนไว้เพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นแนวดำเนินการ สรุปได้ดังนี้

(1) ต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการเรียนอย่างสม่ำเสมอ

(2) ต้องสร้างความรักความภูมิใจในโรงเรียนให้เกิดแก่นักเรียนทุกคน

(3) ต้องสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างคณะครูในโรงเรียน

(4) ขจัดสิ่งชั่วร้ายที่จะก่อให้เกิดความผิดทางวินัย

- (5) ใ้รางวัลแก่นักเรียนที่มีความประพฤติดี
- (6) ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเพื่อช่วยกันดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง
- (7) มีการชี้แจงตักเตือนเมื่อนักเรียนมีข้อบกพร่องต่างๆ ทุกครั้ง
- (8) เน้นการจัดกิจกรรมนักเรียนให้แสดงออกในทางที่ถูกต้อง และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ประโยชน์

นอกจากการใช้วิธีการป้องกันการกระทำผิดทางวินัยของนักเรียนแล้ว คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก, หน้า 93) ยังได้เสนอแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่นักเรียนขาดเรียนไว้ ดังนี้

- (1) ประชุมชี้แจงให้ครูทราบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับนักเรียนขาดเรียน
- (2) นักเรียนขาดเรียนครบ 3 วัน ครูประจำชั้นรายงานผู้บริหารโรงเรียนทราบ
- (3) โรงเรียนเตือนผู้ปกครองครั้งที่ 1 ด้วย ปศ. 16
- (4) โรงเรียนดำเนินการติดตามนักเรียนขาดเรียน
- (5) ถ้านักเรียนยังขาดเรียนจนครบ 7 วัน โรงเรียนเตือนผู้ปกครองครั้งที่ 2 ด้วย ปศ. 16 อีกครั้ง
- (6) ถ้านักเรียนยังขาดเรียนให้โรงเรียนรายงานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ด้วย ปศ. 17

(7) คณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ แจ้งเตือนผู้ปกครองด้วย ปศ. 18

(8) เมื่อคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เตือนผู้ปกครองด้วย ปศ. 18 ให้โรงเรียนดำเนินการติดตามเด็กมาเรียน ถ้าพบว่าไม่มีตัวตนให้โรงเรียนของหนังสือรับรองการไม่มีตัวตนแต่ยังขาดเรียนอยู่ให้ดำเนินการตามขั้นตอน ตั้งแต่โรงเรียนแจ้งเตือนผู้ปกครองครั้งที่ 1 แล้วออกติดตามครบ 7 วัน ยังไม่มาเข้าเรียน โรงเรียนเตือนผู้ปกครองให้ส่งเด็กเข้าเรียนครั้งที่ 2 ยังไม่มาเข้าเรียนอีก โรงเรียนรายงานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ คณะกรรมการเตือนผู้ปกครอง โดยโรงเรียนติดตามพบว่ามีตัวตนแต่ไม่มาเรียน โรงเรียนต้องแจ้งเจ้าหน้าที่พนักงานเพื่อเปรียบเทียบปรับต่อไป

สรุปได้ว่า การบริหารงานเกี่ยวกับการปกครองและเสริมสร้างระเบียบวินัยของโรงเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแล ควบคุมข้อบังคับ เพื่อนักเรียนปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเอง รวมถึงมาตรการการป้องกันการขาดเรียนหรือหนีเรียนของนักเรียน ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผู้ปกครองด้วย ดังนั้นการดำเนินงานในด้านการรักษา ระเบียบวินัยของโรงเรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วย

2. ด้านการจัดบริการสุขภาพอนามัยนักเรียน

การบริการด้านสุขภาพอนามัยกับนักเรียน เป็นการช่วยเหลือในการป้องกันภาวะที่เกิดขึ้นกับร่างกายต่างๆ เช่น เชื้อโรคที่เข้าสู่ร่างกาย การได้รับสารอาหารที่ไม่มีประโยชน์ การจัดสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อสุขภาพ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้โรงเรียนควรให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป

ทวิสิทธิ์ สิทธิกร (2531, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของการให้บริการสุขภาพในโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง การบริการทางแพทย์เบื้องต้นที่จัดขึ้นในสถานศึกษา โดยมีบุคลากรพยาบาล นักแนะแนวเป็นผู้ดำเนินการ ตรวจสอบป้องกันเกี่ยวกับสุขภาพ

เชาวน์ มณีวงษ์ (2538, หน้า 126) ได้ให้ความหมายของการบริการสุขภาพในโรงเรียนว่า หมายถึง เป็นการช่วยเหลือส่งเสริมการดำรงไว้ซึ่งสภาพทางกายและทางจิต เพื่อการปรับปรุงให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี โดยโรงเรียนต้องมุ่งสร้างเจตคติที่ดีในเรื่องสุขภาพอนามัยทั้งด้านส่วนตัวและส่วนรวมแก่นักเรียน ให้การศึกษาด้านสุขศาสตร์ บริการรักษาร่างกาย จิตใจ และป้องกันโรคภัยไข้เจ็บของนักเรียน

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การบริการสุขภาพในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานในสถานศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการดูแลสุขภาพให้กับผู้บริหาร ครู บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือจากแพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์และเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เข้ามาให้ความรู้และตรวจสุขภาพให้กับบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ข, หน้า 278) ได้กำหนดขอบข่ายการจัดบริการสุขภาพของนักเรียน สรุปได้ดังนี้

(1) การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การจัดการควบคุม ดูแล ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้มีสภาวะทางกาย อารมณ์ และสังคมที่ดี ช่วยป้องกันโรค ช่วยลดอุบัติเหตุ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยที่ดีและมีสุขนิสัยที่ดีด้วย เช่น การระบายลมแสงสว่างในห้องเรียน โต๊ะเรียน ม้านั่ง บริเวณโรงเรียน น้ำดื่ม น้ำใช้ ห้องน้ำ ห้องส้วม ต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกสุขลักษณะ

(2) การบริการตรวจสุขภาพนักเรียนในโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาความผิดปกติทางด้านสุขภาพของนักเรียนในโรงเรียนตั้งแต่ระยะแรก เพื่อช่วยให้นักเรียนมีโอกาสได้รับความช่วยเหลือทันที และยังเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่ออีกด้วย เป็นการปลูกฝังนิสัยในการรักษาและตรวจสุขภาพของตนเองอยู่เสมอ การตรวจสุขภาพของนักเรียนในโรงเรียนนั้นกระทำได้โดยแพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยโรงเรียนจัดทำโครงการสุขภาพ และประสานกับบุคคลและหน่วยงานดังกล่าว เพื่อนัดหมายวัน เวลา ที่จะตรวจ

สุขภาพและให้บริการแก่นักเรียนในโรงเรียน การตรวจสุขภาพอาจเป็นการตรวจเพื่อดูความสะอาดของร่างกายในห้องเรียน โดยครูเป็นคนคอยสังเกตและบันทึกลงไปในบัตรสุขภาพ เพื่อช่วยให้ทราบประวัติการเจ็บป่วยและข้อมูลสุขภาพของนักเรียน

(3) การควบคุมโรคติดต่อ โรคติดต่อ คือโรคที่เกิดขึ้นโดยเชื้อโรคหรือพิษของเชื้อโรค ซึ่งอาจถ่ายทอดจากคน สัตว์ หรือแมลง ไปสู่คนปกติได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมีทั้งโรคติดต่ออันตรายที่ต้องเฝ้าระวังเมื่อเกิดโรครุนแรง เช่น อหิวาตกโรค ไข้ทรพิษ กาฬโรค ไข้กาฬหลังแอ่น ไข้รากสาดใหญ่ ไข้เหลือง กับโรคติดต่ออื่นๆ เช่น โรคหัด โรคหัด โรคอีสุกอีใส ไข้หวัดใหญ่ โรคโอดอน โรคคางทูม ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งเป็นโรคที่มักเกิดขึ้นกับนักเรียนอยู่เป็นประจำ ในการควบคุมโรคติดต่อนั้น ทางโรงเรียนอาจทำได้โดยค้นหาผู้เป็นโรคติดต่อด้วยการตรวจสุขภาพนักเรียน โดยครู แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือสังเกตจากอาการผิดปกติของนักเรียน เมื่อพบว่าเป็นโรคติดต่อหรือมีอาการของโรคติดต่อต้องแยกนักเรียนที่เป็นโรคออกจากนักเรียนอื่นทันที พร้อมกับแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ

(4) การปฐมพยาบาล เป็นการให้ความช่วยเหลือขั้นต้นแก่นักเรียนที่ได้รับอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย เพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยที่นักเรียนได้รับก่อนที่จะนำส่งโรงพยาบาล โรงเรียนจึงควรจัดให้มีห้องพยาบาลพร้อมครุภัณฑ์และจัดให้มีเวชภัณฑ์ประเภทยาและเวชภัณฑ์อื่นๆ เช่น แก้วยา ผ้าพันแผล สำลี กรรไกร ปลายเตอร์ ป้อนท ไม้สำหรับเข้าฝือก ฯลฯ อย่างเพียงพอ และโรงเรียนต้องมอบหมายให้ครูคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนรับผิดชอบดูแลด้านการพยาบาลในกรณีที่ไม่มียาพยาบาลประจำโรงเรียน

(5) การจัดและบริการอาหาร การขาดแคลนอาหารกลางวันของนักเรียนนับว่าเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและการเรียนของนักเรียน โรงเรียนจึงต้องจัดโครงการอาหารกลางวันขึ้นในโรงเรียน ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยเหลือนักเรียนยากจนให้มีอาหารกลางวันรับประทานแล้ว โครงการอาหารกลางวันยังเป็นการส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดี ปลูกฝังนิสัยการกินอยู่ที่ดี ทั้งยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนอีกด้วย

(6) การจัดโครงการสวัสดิภาพของนักเรียนในโรงเรียน เมื่อนักเรียนอยู่ในโรงเรียนหน้าที่ของโรงเรียนนอกจากจะจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กแล้ว ต้องดูแลด้านความปลอดภัย มิให้นักเรียนได้รับอันตรายหรือเกิดอุบัติเหตุขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก, หน้า 108) ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการจัดบริการด้านสุขภาพนักเรียนในโรงเรียน ไว้ดังนี้

(1) จัดตั้งและประชุมคณะกรรมการ

(2) จัดให้ครูประจำชั้นหรือผู้นำอนามัยนักเรียนตรวจสุขภาพ ตลอดจนความสะอาดของร่างกายและเสื้อผ้า พร้อมบันทึกผลการตรวจ

(3) ให้ครูผู้ทำหน้าที่ครูอนามัย หรือพยาบาลของโรงเรียนประสานงานการตรวจสุขภาพนักเรียนกับเจ้าหน้าที่อนามัย หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

(4) ประสานงานโครงการทันตสุขภาพ โดยให้ครูคณะทำงานตรวจช่องปาก พร้อมบันทึกและครูประจำชั้นดูแลนักเรียนแปร่งฟัน อมฟลูออไรด์ แล้วรายงาน การรายงานมี 2 ระดับ คือ แบบทส. 001 ใช้บันทึกสภาวะช่องปากในงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพระดับชั้นเรียน และแบบ ทส. 002 ใช้บันทึกสภาวะช่องปากในงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพระดับโรงเรียน โดยรายงานต่อสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ

(5) จัดให้มีการกำกับควบคุมภาวะโภชนาการของนักเรียน โดยให้ครูประจำชั้น หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเพื่อชั่งน้ำหนัก และวัดส่วนสูงนักเรียนทุกคนปีละ 2 ครั้ง โดยใช้แบบบันทึกการเฝ้าระวังและติดตามทางโภชนาการเด็กอายุ 5-14 ปี

(6) กำกับ ควบคุมการจัดทำบัตรสุขภาพนักเรียน โรงเรียนอาจให้ครูประจำชั้น เป็นผู้เก็บบัตรสุขภาพนักเรียน หรืออาจให้ครูทำหน้าที่ครูพยาบาลเป็นผู้เก็บ เพื่อสะดวกในกรณีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาตรวจและป้องกันรักษา จะได้บันทึกได้สะดวก

(7) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัยโรงเรียน ในการจัดอบรมนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย โดยประสานงานกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ กลุ่มโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นและองค์กรต่างๆ ในชุมชน

(8) กำกับ ควบคุม และสนับสนุนการดำเนินการด้านต่างๆ ของผู้นำนักเรียน ฝ่ายส่งเสริมอนามัย โดยจัดให้มีการเผยแพร่ข่าวสาร บริการอนามัย และสร้างสุขนิสัยส่วนตัว

(9) จัดให้มีห้องพยาบาลและให้บริการด้านการรักษาพยาบาลแก่นักเรียนที่เจ็บป่วย โดยโรงเรียนเล็กอาจจัดมุมปฐมพยาบาล มีผู้ยาขนาดเล็กไว้มุมใดมุมหนึ่งของห้องพักครู หรือห้องสมุด โรงเรียนขนาดกลาง เป็นการจัดห้องพยาบาลโตขึ้นกว่าแบบแรก มีห้องเป็นสัดส่วนต่างหาก มีเครื่องใช้ เครื่องมือมากขึ้น มีผู้ยา เตียงนอน ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ มีนักเรียนมาก สามารถจัดห้องพยาบาลเป็นสัดส่วนต่างหาก หรือเป็นอนามัยต่างหาก มีพยาบาลโรงเรียนหรือแพทย์มาให้การตรวจดูแลสุขภาพของนักเรียนด้วย

ประสงค์ น้อยจริง (2547, หน้า 25) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีหน้าที่โดยตรงที่ต้องดำเนินการจัดบริการด้านสุขภาพนักเรียน โดยให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน และพยายามส่งเสริมให้มีการตรวจโรคแก่นักเรียนเป็นประจำทุกปี จัดให้มีห้องพยาบาล เครื่องเวชภัณฑ์ประจำห้องพยาบาลอย่างเพียงพอ จัดบริการด้านความปลอดภัย จัดสภาพแวดล้อม

และการสุขภาพในโรงเรียน จัดให้มีการให้ความรู้ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสุขภาพแก่นักเรียน โดยเชิญวิทยากรมาบรรยายเป็นครั้งคราว หรือจัดฝึกอบรมด้านสุขภาพแก่นักเรียน โดยการประสานงานกับโรงพยาบาล หน่วยงานสาธารณสุข ตลอดจนให้มีการประเมินโครงการสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เหมาะสม

สอดคล้องกับ เซวาน์ มณีนวศ์ (2538, หน้า 62-63) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับภาระหน้าที่ของผู้บริหารในการดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับการบริการสุขภาพในโรงเรียน ดังนี้

(1) จัดให้มีการบริการด้านสุขภาพอนามัย จัดให้มีการตรวจโรคแก่นักเรียน ครู อาจารย์และบุคคลอื่นๆ ในโรงเรียนเป็นประจำทุกปี จัดให้มีห้องพยาบาล เครื่องเวชภัณฑ์ ครุภัณฑ์ประจำห้องพยาบาลอย่างเพียงพอ

(2) จัดบริการด้านความปลอดภัย โดยการเอาใจใส่ดูแลและจัดสภาพแวดล้อม การสุขภาพในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ เพื่อผลของความปลอดภัยและจิตวิทยา

(3) ให้ความรู้หรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่นักเรียน ครู อาจารย์ และบุคลากรในโรงเรียน โดยอาจเชิญวิทยากรมาบรรยายหรือส่งเจ้าหน้าที่ไปรับการอบรม

(4) ติดต่อประสานงานกับสถานพยาบาล สถานีอนามัย โรงพยาบาลหรือสำนักงานแพทย์เพื่อเตรียมจัดส่งนักเรียนที่ป่วยกะทันหันเข้ารับการรักษาได้ทันทั่วถึง

(5) อำนวยความสะดวกในเรื่องบุคลากร เวลา สถานที่ ตลอดจนจัดสรรงบประมาณสำหรับสนับสนุน โครงการและกิจกรรมด้านสุขภาพในโรงเรียน

(6) ติดต่อประสานงานกับชุมชน แหล่งทรัพยากรต่างๆ ที่อาจเป็นประโยชน์ เพื่อช่วยเหลืองานด้านสุขภาพอนามัย

(7) ตรวจสอบติดตาม ประเมินผลโครงการและกิจกรรมด้านนี้เป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและเหมาะสมกับสภาพการต่อไป

นอกจากการจัดบริการตรวจสุขภาพนักเรียน และการอำนวยความสะดวกในเรื่องของห้องพยาบาล เครื่องเวชภัณฑ์ต่างๆ ให้กับนักเรียนได้ดูแล รักษาสุขภาพของตนเองในโรงเรียนแล้ว การดูแลสุขภาพของนักเรียนในโรงเรียนอีกอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญมากต่อพัฒนาการการเจริญเติบโตของนักเรียนนั่นก็คือ การบริการอาหารกลางวัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการจัดอาหารกลางวันให้กับนักเรียนได้รับประทานอาหารในโรงเรียนในช่วงกลางวัน เพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดี และจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคมของนักเรียนให้มีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร รวมถึงการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองอีกทางหนึ่งด้วย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก, หน้า 109-110) ได้วาง

แนวทางในการปฏิบัติให้โรงเรียนดำเนินการการจัดบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียนในโรงเรียน
สรุปได้ ดังนี้

(1) สำรวจข้อมูล เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน
(2) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยแบ่งงาน แบ่งฝ่าย เพื่อให้บุคลากร
ร่วมกันรับผิดชอบ

(3) ประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน กำหนด
รูปแบบต่างๆ ของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน และวางตัวบุคคลเพื่อทำหน้าที่โดยมีนักเรียน
และชุมชนร่วมดำเนินการ

(4) ประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อชี้แจงนโยบายการจัดบริการอาหารกลางวัน
และรับทราบข้อเสนอแนะ ตลอดจนปัญหาอุปสรรค เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงานและ
ปรับแผนไปสู่การปฏิบัติ

(5) การดำเนินงานตามโครงการ จัดบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียนใน
โรงเรียน มีการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานจัดบริการอาหารกลางวันครบวงจร โดย
โรงเรียนควรจัดให้สิ่งต่อไปนี้

(5.1) จัดให้นักเรียนปฏิบัติงานเกษตร เพื่อนำผลผลิตสนับสนุนโครงการ
อาหารกลางวัน

(5.2) จัดอาหารกลางวันช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลน

(5.3) จัดให้มีอาหารเสริมพิเศษ สำหรับนักเรียนที่มีภาวะบกพร่อง
โภชนาการ

(5.4) สนับสนุนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ทั้งในด้านการเงิน
และวัสดุอุปกรณ์

(5.5) ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้บริการอาหารกลางวันของโรงเรียน

(5.6) จัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและใช้

(5.7) จัดให้มีภาชนะหรือที่คั้นน้ำให้พอเพียงแก่นักเรียน

(5.8) จัดให้มีที่เก็บและกำจัดขยะมูลฝอย

(5.9) ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในด้านบริการ

(5.10) ฝึกลักษณะที่ดีในการรับประทานอาหาร

(6) การประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานสำหรับปีต่อไป โดย
ดำเนินการดังนี้

(6.1) ควบคุมและตรวจสอบการจัดทำหลักฐาน เอกสารในการดำเนินงานตามโครงการอาหารกลางวันทุกวันที่ยังจัดบริการ

(6.2) ประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการอาหารกลางวันทุกภาคเรียน

(6.3) จัดทำรายงานเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน เพื่อต้องการทราบว่านักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานร้อยละเท่าไร นักเรียนขาดแคลนอาหารกลางวันร้อยละเท่าไร และนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน และกิจกรรมที่สนับสนุนอาหารกลางวันอย่างไรบ้าง

(6.4) อื่นๆ ที่ต้องการทราบข้อมูล เพื่อพัฒนางานการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนอย่างเต็มรูปแบบที่โรงเรียนมีความพร้อม

กองอนามัยโรงเรียน กรมอนามัย (อ้างถึงใน จินตนา สรายุทธพิทักษ์, 2541, หน้า 26-35) ได้กำหนดการบริการสุขภาพในโรงเรียนไว้ 9 ด้าน ดังนี้

(1) นักเรียนทุกคนมีบัตรบันทึกสุขภาพประจำตัว โดยเน้นให้มีบัตรบันทึกสุขภาพประจำตัวได้ครบทุกคน และมีการบันทึกทุกครั้งเมื่อมีการตรวจหรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพ

(2) การจัดโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ เน้นการดูแลรักษาโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำดื่ม น้ำใช้ ห้องส้วม ห้องน้ำ การกำจัดขยะมูลฝอย แสงสว่างในห้องเรียน โรงอาหาร โรงครัว ห้องพยาบาล การป้องกันอุบัติเหตุ

(3) การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค เน้นการประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ปกครองนักเรียน การแนะนำควบคุมนักเรียนเมื่อได้รับภูมิคุ้มกันโรคและการบันทึกบัตรสุขภาพ

(4) การส่งเสริมสุขศึกษา เน้นการส่งเสริมให้ฝึกปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัย การให้ความรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย

(5) การตรวจสุขภาพ มุ่งเน้นให้สามารถตรวจสุขภาพได้โดยครูและนักเรียน โดยการตรวจตอนเช้าก่อนเข้าเรียน การสังเกตอาการผิดปกติ การบันทึกการตรวจสุขภาพให้เป็นปัจจุบันและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข

(6) การรักษาพยาบาล เน้นการปฐมพยาบาล การจัดหาเวชภัณฑ์ การจัดให้มีห้องพยาบาลที่สามารถบริการได้ตลอดเวลา ส่งผู้ป่วยที่มีปัญหาปรึกษาแพทย์ และบันทึกบัตรสุขภาพ

(7) การติดตามผลการรักษา มุ่งให้ติดตามผลการรักษาที่บ้าน ช่วยเหลือปรึกษาแพทย์และบันทึกบัตรสุขภาพ

(8) การประปาในโรงเรียน มุ่งการจัดหาน้ำดื่มที่สะอาด ประสานงานจัดหาน้ำดื่มให้เพียงพอแก่ความต้องการ

(9) โภชนาการในโรงเรียน มุ่งเน้นการจัดอาหารกลางวัน สุขภาพโภชนาการ มีปริมาณคุณภาพ สะอาด ประหยัด ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการ จัดกิจกรรมเสริมการจัดอาหารกลางวัน

จากแนวคิดดังกล่าวแสดงว่า การจัดบริการสุขภาพให้แก่นักเรียนในโรงเรียน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญกับพัฒนาการของนักเรียนในทุกๆ ด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา โดยการบริการที่โรงเรียนควรให้บริการด้านสุขภาพได้แก่ การตรวจสุขภาพของนักเรียน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การบริการอาหารกลางวัน การจัดสุขภาพในโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ ควรมีการวางแผนการดำเนินงาน และมีผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน โดยผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและมีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของทั้งบุคคล องค์กร ผู้ปกครองนักเรียนและหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาประเมินโรงเรียนด้านการบริการสุขภาพให้แก่นักเรียน

3. ด้านการบริการทุนการศึกษา

การให้บริการด้านทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความขาดแคลน เป็นการช่วยเหลือในเรื่องของค่าใช้จ่ายที่มีความจำเป็น ที่นักเรียนต้องนำไปใช้ในการเรียน และยังเป็นการให้โอกาสนักเรียนที่มีความขาดแคลน หรือนักเรียนที่เรียนดีแต่มีความยากจน ได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งทุนการศึกษา ไม่ได้เจาะจงในการช่วยเหลือให้กับนักเรียนที่ขาดแคลนอย่างเดียว แต่อาจหมายถึง การให้ทุนกับนักเรียนที่มีผลการเรียนดี ประพฤติดี หรือ ได้รับรางวัลเกี่ยวกับกิจกรรมทางกีฬา ดนตรี ศิลปะ เป็นต้น การบริการนักเรียนที่มีความขาดแคลนยังเป็นการช่วยเหลือนักเรียนเพื่อลดอัตราการออกกลางคัน การขาดเรียน และให้ความเสมอภาคทางการศึกษา เพราะการออกกลางคันของนักเรียนส่วนหนึ่งอาจจะมาจากปัญหาทางการเงิน หรือปัญหาของครอบครัว ซึ่งการเรียนของนักเรียนส่วนหนึ่งมาจากรายได้ของครอบครัวที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าศึกษาต่อและได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น โรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาของนักเรียนที่มีความขาดแคลน และหาแนวทางช่วยเหลือ

ซึ่ง ประภาพรธรรม เอี่ยมสุภายิต และ เดโซ บุญยภักดิ์ (2538, หน้า 851-852) ได้กล่าวว่า การให้บริการนักเรียนขาดแคลน เพื่อให้มีโอกาสได้ศึกษาอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข ทางโรงเรียนควรจัดบริการในด้านต่างๆ ให้กับนักเรียน สรุปได้ ดังนี้

- (1) การบริการด้านทุนการศึกษา
- (2) การให้บริการเครื่องแบบนักเรียน
- (3) การให้บริการนักเรียนด้านอุปกรณ์การเรียน
- (4) การให้บริการอาหารกลางวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก, หน้า 111) ได้วางแนวปฏิบัติเพื่อให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินการจัดบริการนักเรียนขาดแคลนของโรงเรียนไว้ สรุปได้ดังนี้

(1) ครูประจำชั้นสำรวจข้อมูลความขาดแคลนของนักเรียนในแต่ละชั้น จากสภาพที่ปรากฏและการเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง

(2) ประชุมคณะครูในโรงเรียนเพื่อพิจารณากลับกรอง

(3) แต่งตั้งคณะกรรมการที่จะดำเนินงาน

(4) ประชุมพิจารณากลับกรองโดยกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะครูที่เป็นคณะกรรมการ

(5) จัดสรรและช่วยเหลือตามข้อมูล และบันทึกหลักฐานได้

(6) ติดตามประเมินผลเพื่อปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสมครั้งต่อไป

ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยนักเรียนที่ควรจะได้รับความช่วยเหลือ ทางโรงเรียนต้องได้รับข้อมูลที่เป็นจริง โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และชุมชน เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนในส่วนที่นักเรียนขาดแคลน หรือระดมทุนจากภายนอก เพื่อสร้างโอกาสให้กับเด็กได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค ปัจจุบันนักเรียนได้รับการช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์การเรียน และค่าใช้จ่ายที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ แต่ในภาพของความเป็นจริงในการศึกษาต่อ ผู้ปกครองยังจำเป็นต้องมีทุนสำรองในการสนับสนุนบุตรหลานอีกจำนวนมาก ซึ่งนักเรียนบางคนเรียนดี แต่ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี ก็อาจจะลาออกกลางคัน เพื่อไปช่วยพ่อแม่หารายได้ให้กับครอบครัว ดังนั้นโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดและได้รับข้อมูลจากนักเรียนมากที่สุด จึงควรเป็นหน่วยงานแรกที่ต้องเข้าช่วยเหลือ หรืออาจจะขอความช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคล ชุมชน หรือองค์กรภายนอกที่สามารถเป็นแหล่งเงินทุนที่เข้ามาสนับสนุนการศึกษาโดยตรง

สุรพันธ์ ยนต์ทอง (2538, หน้า 153-154) ได้กล่าวถึงการบริการทุนการศึกษาและบริการช่วยเหลือทางการเงิน โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท สรุปได้ดังนี้

(1) ทุนการศึกษา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ทุนการศึกษาที่ให้เปล่า ได้แก่ ทุนการศึกษาของรัฐ หรือเอกชน ที่มอบให้โรงเรียนเพื่อให้นักเรียน โดยไม่มีข้อผูกพันใดๆ

ข. ทุนการศึกษาที่มีข้อผูกพัน ได้แก่ ทุนการศึกษาที่นักเรียนได้รับทุนแล้วต้องปฏิบัติตามข้อผูกพันของเจ้าของทุน

(2) เงินยืม โรงเรียนอาจได้รับความช่วยเหลือจากผู้ปกครอง ผู้ใจบุญทั้งหลาย โดยมอบเงินให้นักเรียนเป็นเงินยืม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหาร

(3) บริการจัดหางานทำ ความช่วยเหลือทางด้านนี้นักเรียนจะต้องทำงานเพื่อแลกกับเงิน เช่น ทำงานในห้องสมุดเป็นรายชั่วโมง เป็นต้น

การให้ความช่วยเหลือทางการเงินของสถานศึกษา ที่ช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาและมีความเดือดร้อนทางการเงิน เป็นประโยชน์โดยตรงแก่นักเรียน และเป็นการลดภาวะการลาออกกลางคันของนักเรียน อันมีสาเหตุมาจากการขาดแคลนทุนทรัพย์ในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สมใจ พิศณุวรัถย์ (2532, หน้า 46) ได้สรุปเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน อาจทำได้ทั่วไปเป็น 3 รูปแบบ คือ

(1) การให้ความช่วยเหลือเพื่อเป็นรางวัลให้กับนักเรียนที่เรียนดี แบบให้เปล่า ซึ่งมีจำนวนเงินแตกต่างกันตามกฎเกณฑ์และวัตถุประสงค์ของแต่ละคน ส่วนใหญ่จะเป็นทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายบางส่วนในการศึกษาเล่าเรียน บางครั้งอาจจะเป็นทุนประเภทนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีความยากจนและขาดแคลน หรืออาจพิจารณาให้แก่นักศึกษาที่ทั้งเรียนดีและยากจนด้วย

(2) การให้ความช่วยเหลือเป็นเงินยืมเพื่อการศึกษา จ่ายให้เป็นทุนสำหรับนักเรียนตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ และจะต้องใช้คืนภายหลังโดยคิดดอกเบี้ยต่ำ หรืออาจใช้คืนโดยให้นักเรียนทำงานใช้ทุนหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว

(3) การให้ความช่วยเหลือโดยการจ้างงาน อาจมีหลายรูปแบบ เช่น การทำงานนอกสถานที่ระหว่างปิดภาคเรียน การทำงานในสถานศึกษา เป็นเสมียนพิมพ์ดีด ทำงานห้องสมุด เป็นต้น ซึ่งเป็นการช่วยเหลือทางด้านทุนการศึกษาและฝึกการพัฒนาตนเองในด้านความรับผิดชอบ และรู้จักคุณค่าของเงินด้วย

การจัดกองทุนเพื่อการศึกษา เป็นโอกาสที่สำคัญสำหรับนักเรียนที่ต้องการศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เพราะนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์นั้น จะมีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อน้อยกว่าคนที่มีความรู้ทางการเงินของครอบครัวที่ดี และเป็นความต้องการอีกส่วนหนึ่งของผู้ปกครองที่จะช่วยแบ่งเบาภาระในครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภายิต และ เดโซ บุญยภักดิ์ (2538, หน้า 852-853) ได้กล่าวถึงหลักการของการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนขาดแคลนไว้ สรุปได้ ดังนี้

(1) กำหนดประเภทของการบริหารให้แน่ชัดว่า ทางโรงเรียนสามารถจัดบริการในด้านใดได้บ้าง

(2) กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับเด็กที่จะรับทุนแต่ละประเภทให้ชัดเจน

(3) ในการพิจารณานักเรียนที่จะได้รับทุนในแต่ละประเภท ควรพิจารณาอย่างเป็นธรรม และควรให้กับเด็กที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจริงๆ

(4) การจัดบริการนักเรียนในลักษณะนี้ควรจัดเป็นโครงการประจำ ซึ่งจะได้กระทำอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องกัน

(5) ในการพิจารณานักเรียนที่จะได้รับทุนการศึกษา ควรจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาร่วมกัน และในการจัดตั้งกรรมการนี้ควรพิจารณาบุคคลที่มีความยุติธรรม

(6) การให้ทุนนักเรียนควรกระจายไปให้กว้างขวาง เพื่อให้คนอื่นๆ ได้มีโอกาสรับทุนนักเรียนที่ได้รับทุนประเภทหนึ่งแล้ว ไม่ควรได้รับทุนประเภทอื่นซ้ำอีก

(7) ติดตามดูว่าการให้ทุนแก่นักเรียน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน และเจตนารมณ์ของผู้ให้การสงเคราะห์หรือไม่

(8) รายงานผลการให้บริการแก่นักเรียนขาดแคลน ให้แหล่งที่ให้ความช่วยเหลือทราบทุกระยะ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก, หน้า 112) ได้วางแนวปฏิบัติให้โรงเรียนจัดทำแผนการดำเนินการ สรุปได้ดังนี้

- (1) แต่งตั้งคณะทำงาน
- (2) กำหนดวิธีการหาทุน เช่น จัดตั้งกองทุนการศึกษา ขอความร่วมมือจากศิษย์เก่า ขอบริจาคจากผู้ที่มีฐานะดี เป็นต้น
- (3) กำหนดคุณสมบัติของนักเรียนที่ควรรับทุนการศึกษา
- (4) สรรหานักเรียนรับทุนการศึกษาและจัดเรียงลำดับ
- (5) มอบทุนการศึกษา
- (6) ติดตามผลการใช้ทุนการศึกษา

สอดคล้องกับ ประสงค์ น้อยจริง (2547, หน้า 37) ได้สรุปว่า การดำเนินการจัดทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนในโรงเรียน ผู้บริหารต้องร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนชุมชนและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีส่วนช่วยสนับสนุนและระดมสรรพกำลังจัดหาทุนเพื่อส่งเสริมให้เด็กที่ขาดแคลน ได้มีโอกาสเรียนได้อย่างปกติจนจบการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียน ทั้งนี้ต้องกำหนดเป็นแผนดำเนินการอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่มีความเป็นไปได้สูงและมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดดังกล่าวแสดงว่า การจัดสรรทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่ขาดแคลน นักเรียนที่มีความสามารถทั้งในด้านการเรียน ดนตรี กีฬาและศิลปะ เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนและให้

กำลังใจที่ดีกับนักเรียน ให้สามารถเข้ารับการศึกษาได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความขาดแคลนทางด้านทุนทรัพย์ ถ้ามีทุนการศึกษาเข้ามาสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านการศึกษา จะเป็นแรงผลักดันให้สามารถเรียนในระดับที่สูงขึ้น มีโอกาสศึกษาต่อในสิ่งที่ตัวเองต้องการ ดังนั้นผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกันอย่างจริงจัง ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จัดตั้งคณะทำงานให้เข้ามารับผิดชอบและพัฒนางานด้านการบริการทุนการศึกษาในกับนักเรียนอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

4. ด้านกิจกรรมชมรมและกิจกรรมอื่นๆ

กิจกรรมชุมนุมหรือชมรม เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนวิชาต่างๆ เพื่อให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง เสริมการพัฒนาบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยให้มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีดิลก (2538, หน้า 189) ให้ความหมายของกิจกรรมชมรมว่า กิจกรรมจัดตั้งชุมนุมหรือชมรมวิชาการ หมายถึง การรวมกลุ่มของนักเรียนที่มีความสนใจในวิชาการ หรือกิจกรรมอย่างเดียวกัน และสมัครใจดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกัน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ และระเบียบข้อบังคับของชุมนุมหรือชมรมวิชาการ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาชุมนุมคอยให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน วัตถุประสงค์ของการกิจกรรมจัดตั้งชุมนุมหรือชมรมวิชาการ สรุปได้ ดังนี้

(1) เพื่อเปิด โอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก ซึ่งความสามารถพิเศษ ได้ร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ

(2) เพื่อให้นักเรียน ได้กระทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคม และมีเพื่อนมากขึ้น

(3) เพื่อให้นักเรียน ได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

(4) เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

(5) เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบและเสียสละเพื่อส่วนรวม

(6) เพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำและให้รู้จักการเป็นผู้ตามที่ดี ตามกระบวนการประชาธิปไตย

(7) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ และลดความเครียด

(8) เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน ทำให้ครูรู้จักนักเรียนดี

ขึ้น

(9) เพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ตัวนักเรียน และช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

(10) เพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพของนักเรียน ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักความร่วมมือกับบุคคลอื่น มีวินัยและรู้จักควบคุมตนเอง

เห็นได้ว่า กิจกรรมชมรมหรือชุมนุม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกในด้านความสนใจและความสามารถในด้านต่างๆ ดังนั้น โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมดังกล่าว โดย กรมวิชาการ (อ้างถึงใน ประสงค์ น้อยจริง, 2547, หน้า 42) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดตั้งชุมนุมหรือจัดตั้งชมรมวิชาการในโรงเรียน สรุปได้ ดังนี้

(1) ต้องเป็นไปตามนโยบายรัฐบาลในการพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญมั่นคงของชาติ

(2) ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและครูอาจารย์

(3) ต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง

(4) ต้องเป็นกิจกรรมเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

(5) ต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้

(6) นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามที่ตนถนัดและมีความสนใจ

(7) ครูอาจารย์ต้องเข้าร่วมดำเนินการทุกชุมนุม

(8) ครูอาจารย์ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมวิชาการ ศึกษาหาความรู้และวิธีการจัดกิจกรรมอย่างกว้างขวางอยู่เสมอ

(9) ในกรณีหัวหน้าสถานศึกษาเห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมวิชาการไม่เหมาะสม ให้สั่งยกเลิกกิจกรรมนั้นเสีย

(10) ให้โรงเรียนควบคุมการเงินของแต่ละชุมนุมให้เป็นไปตามระเบียบและประหยัด

(11) ต้องมีโครงการ ระเบียบการจัดกิจกรรมนั้นๆ จะต้องได้รับอนุมัติจากหัวหน้าสถานศึกษา

(12) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม ต้องเป็นครูอาจารย์ และนักเรียนปัจจุบันของโรงเรียน ส่วนวิทยากรให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา

(13) การที่จะจัดให้มีกิจกรรมใดๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้นๆ

(14) ให้อำนาจสถานศึกษา ควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และ วัตถุประสงค์

การดำเนินงานของกิจกรรมชุมนุมหรือชมรมในโรงเรียน ต้องได้รับการเห็นชอบ จากผู้บริหาร ครูอาจารย์ เข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบผลการดำเนินงาน โดยเป็นที่ปรึกษาใน การจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก, หน้า 114) ได้เสนอแนวปฏิบัติแก่โรงเรียนไว้ ดังนี้

- (1) ประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อจัดตั้งชุมนุม
- (2) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ
- (3) กำหนดแนวปฏิบัติ แผนการปฏิบัติกิจกรรมของชุมนุม
- (4) จัดกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิบัติ
- (5) ควบคุม กำกับ ดูแล ติดตามการจัดกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- (6) ประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ และประเมินผลเมื่อสิ้นปีการศึกษา
- (7) รายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียน ได้แสดงออกทางความสามารถ และกระตุ้นให้ นักเรียนได้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์นั้นมีอยู่หลายกิจกรรมด้วยกัน โดยส่วนใหญ่ กิจกรรมในโรงเรียนที่ได้รับความสนใจจากนักเรียนมากที่สุดคือ กิจกรรมทางด้านกีฬาและนันทนาการ เพราะนอกจากจะเป็นการฝึกทักษะให้นักเรียน ได้รู้ถึงกฎ กติกาการเล่นกีฬาแต่ละชนิดแล้ว ยังเป็น การปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนรู้จักการออกกำลังกายเพื่อรักษาสุขภาพ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมี นิัยรักในการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ข, หน้า 271) ได้กล่าวถึง เป้าหมายของการจัดกิจกรรมกีฬา สรุปได้ ดังนี้

- (1) เป็นการปรับพฤติกรรมทางสังคมให้แก่ นักเรียน ให้รู้จักการปรับตัวตาม สภาวะแวดล้อมได้
- (2) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคมแก่นักเรียน
- (3) ส่งเสริมให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- (4) เป็นการทำให้หลักสูตรสมบูรณ์
- (5) เป็นการส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคล

การจัดกิจกรรมกีฬาในโรงเรียนนั้น สามารถจัดได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับ วัตถุประสงค์ของการจัด ส่วนใหญ่มีรูปแบบของการจัดกิจกรรมสรุปได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

(1) กีฬาและกรีฑาเพื่อการแข่งขัน เป็นการเน้นกิจกรรมกีฬาและกรีฑาสำหรับการแข่งขันขึ้น ซึ่งต้องการผู้มีความพร้อมและความถนัดพิเศษในกีฬาแต่ละประเภทเท่านั้น

(2) กีฬาและกรีฑาเพื่อพลานามัย กิจกรรมกีฬาและกรีฑาประเภทนี้จะต้องจัดกีฬาให้นักเรียนทุกคน โดยวัตถุประสงค์หลักของกีฬาประเภทนี้คือ การฝึกฝนร่างกายเน้นให้แต่ละคนได้มีทักษะและความซาบซึ้งมากกว่าการแข่งขันเอาแพ้เอาชนะ พยายามให้ทุกคนมีนิสัยของการออกกำลังกาย

(3) การแข่งขันกีฬาและกรีฑาภายใน กิจกรรมนี้เป็นการแข่งขันเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เล่นกีฬาเพื่อพลานามัยได้มีโอกาสแข่งขันในระหว่างกันเอง เพื่อความสนุกสนานมากกว่าการแพ้ชนะ การจัดการแข่งขันพยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วม

(4) กิจกรรมเสริมการกีฬาและกรีฑา การที่จะจัดให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเล่นกีฬานั้นบางครั้งค่อนข้างยุ่งยาก เพราะนักเรียนมีจำนวนมาก แต่อุปกรณ์ สถานที่ ผู้ฝึกมีจำนวนจำกัด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนให้มีกิจกรรมเสริมอื่นๆ เช่น กองเชียร์ การสวนสนาม คุรียางค์ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมชมรมกีฬาและกรีฑาให้ประสบผลสำเร็จนั้น ต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งผู้บริหาร คณะครู บุคลากรและเจ้าหน้าที่ รวมถึงนักเรียนในโรงเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการดำเนินงาน โดยการดำเนินงานต้องมีกระบวนการและการวางแผนที่ดี ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก, หน้า 115) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน สรุปได้ ดังนี้

(1) ประชุมปรึกษาหารือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อวางแผนงานและกำหนดแนวทางการปฏิบัติกิจกรรม

(2) กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของครู เจ้าหน้าที่โรงเรียน เช่น เจ้าหน้าที่ในโรงเรียน ผู้คัดเลือกนักกีฬา ผู้ฝึกซ้อม ผู้ควบคุมนักกีฬา ผู้จัดเตรียมอุปกรณ์และการจัดเตรียมสถานที่ต่างๆ

(3) กรรมการ เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายจัดเตรียมการ ฝึกซ้อมนักกีฬา หรือกิจกรรมพลศึกษาอื่นๆ

(4) นักกีฬาและกรีฑาเข้าร่วมแข่งขันตามกำหนด

(5) ประเมินผลการปฏิบัติงานทุกระยะ และประเมินผลเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม

(6) รายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

เห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมกีฬาให้กับนักเรียนในโรงเรียน เกิดขึ้นได้จากความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียน เพราะกิจกรรมกีฬานอกจากจะพัฒนาการทางด้านร่างกายของนักเรียนให้มี

ความแข็งแรงแล้ว ยังเป็นการฝึกความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักการให้อภัย เป็นผู้มีจิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับคนรอบข้างและเพื่อนที่ร่วมเล่นกีฬาด้วย นอกจากการจัดกิจกรรมชมรมที่มุ่งพัฒนาศักยภาพทางด้านวิชาการ กีฬาและนันทนาการแล้ว กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ทางผู้บริหารและโรงเรียนควรให้ความสำคัญก็คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจของนักเรียน ซึ่งได้แก่ การส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับจริยธรรมและคุณธรรม เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ดังนั้น การส่งเสริมจริยธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกทางด้านความดีให้ตั้งแตอยู่ในโรงเรียน เมื่อนักเรียนอยู่ในสังคมจะได้รู้จักการปรับตัวเป็นคนดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการให้อภัย ซึ่งจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

กรมวิชาการ (2541, หน้า 13) ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่า “เป็นเรื่องของการฝึกนิสัย โดยทำบ่อยๆ จนเป็นนิสัยจนกลายเป็นคุณธรรม เป็นการเริ่มจากภายนอกเข้าสู่ภายใน และเป็นลักษณะนิสัย เป็นคุณสมบัติที่ดีมีในจิตใจ” และยังได้เสนอแนะแนวทางในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน สรุปได้ ดังนี้

(1) การควบคุมทางสังคมเป็นไปตามธรรมชาติ ทุกคนมีโอกาสเสริมสร้างและตระหนักในความรับผิดชอบ เด็กมีส่วนร่วมในสังคม โดยครูเป็นผู้คิดและวางแผนในการจัดให้เด็กมีโอกาสในการมีส่วนร่วมที่จะนำไปสู่การควบคุม และจัดระเบียบทางสังคม ครูต้องศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล ถ้าพบเด็กไม่สามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ ครูต้องค้นหาสาเหตุและช่วยให้เกิดการปรับปรุง

(2) ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุม ผู้ชี้ขาด มาเป็นผู้เตรียมประสบการณ์ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมของกลุ่ม

(3) ครูต้องมีความเด็ดเดี่ยวในการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอย่างยุติธรรม มิใช่เพื่อแสดงอำนาจของตน แต่จะร่วมกับนักเรียนสร้างแนวปฏิบัติและสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นใช้

(4) ระบบการศึกษาต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม เช่น สภาพของชุมชน ความเป็นอยู่เศรษฐกิจและอาชีพ เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเด็กให้มีการพัฒนาสติปัญญาและจริยธรรมให้เกิดขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การสร้างความมีคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียน ครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทมากต่อการเปลี่ยนพฤติกรรม และการจัดประสบการณ์ที่ดีให้กับนักเรียนให้เกิดการพัฒนาตนเองและเรียนรู้กับการปรับตัวให้สามารถเป็นผู้มีจริยธรรมในตนเอง

โดยครูต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวนักเรียน และนำมาปรับใช้กับการจัดการเรียน การสอน อบรมนักเรียนให้อยู่ในกรอบของความดีและมีลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม

แนวทางการพัฒนาผู้เรียนอีกอย่างหนึ่งเพื่อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ นอกห้องเรียนที่โรงเรียนควรจัดให้กับนักเรียนคือ กิจกรรมทัศนศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ข, หน้า 271) ระบุว่า กิจกรรมทัศนศึกษา หมายถึง การพานักเรียน ไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อปรับพฤติกรรมทางสังคม ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม รวมถึงการใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์เพื่อศึกษาหาความรู้ตามความสามารถแต่ละคน และเป็นการทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา พ.ศ. 2529 (อ้างถึงใน ประสงค์ น้อยจริง, 2547, หน้า 44) จำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

(1) การพาไปนอกสถานศึกษาและไม่ค้างคืน ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้า สถานศึกษา ว่าควรจะได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองหรือไม่

(2) การพานักศึกษาไปนอกสถานศึกษาและค้างคืน

(3) การพาไปทัศนศึกษานอกราชอาณาจักร

ใน 2 ประเด็นเหล่านี้จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองเป็นหนังสือแนบท้าย ระเบียบดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก, หน้า 114) ได้กำหนด แนวปฏิบัติให้โรงเรียนดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

(1) ประชุมปรึกษาหารือ วางแผนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องในการไปศึกษานอกสถานที่

(2) กำหนดสถานที่ สรรวจเส้นทาง

(3) ขออนุญาตนำเด็กไปศึกษานอกสถานที่ตามระเบียบที่ควบคุม

(4) สอบถามเด็กและขออนุญาตผู้ปกครอง

(5) จัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของครู ดูแลเด็กอย่างทั่วถึง

(6) กำหนดหัวข้อในการศึกษาและเตรียมรายงานผลเมื่อเดินทางกลับ

(7) ควบคุม ดูแลยานพาหนะ ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย ปลอดภัย

(8) เดินทางไปตามเส้นทาง สถานที่ เวลาที่กำหนด

(9) สรุปและรายงานผลการเดินทางไปทัศนศึกษาให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

สรุปได้ว่า การจัดทัศนศึกษาของโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่ดี ที่จะช่วยให้นักเรียน ได้ ศึกษาและเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ จากนอกสถานที่ โดยแนวทางการปฏิบัติทางโรงเรียนต้องมีความรัดกุมและวางแผนการจัดกิจกรรมนี้อย่างดี โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัยที่โรงเรียนต้อง

ให้การรับประกันกับผู้ปกครองนักเรียนได้ว่า โรงเรียนได้สำรวจสถานที่ สภาพการเดินทาง ยานพาหนะเป็นอย่างดี

กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของตนเองในการ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมคือ กิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ต่อ โรงเรียนและชุมชน เพราะการ บำเพ็ญประโยชน์ต่อ โรงเรียนและชุมชน เป็นการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนรู้จัก ส่งเสริมสัมพันธภาพอันดีระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมใน การพัฒนาชุมชนและโรงเรียนของตนเอง ซึ่งจะทำให้ นักเรียนเกิดความภูมิใจในกิจกรรมที่ทำให้เกิด ประโยชน์ ส่งผลให้นักเรียนมีความเป็นผู้เสียสละ และเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ ส่วนตัว

ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก, หน้า 115) ได้เสนอ แนวทางการดำเนินงานสรุปได้ ดังนี้

(1) ประชุมปรึกษาหารือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อวางแผนงานและกำหนด เป้าหมายและแนวทางการปฏิบัติกิจกรรม

(2) กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของครู เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม

(3) นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามกำหนดนัดหมายและลักษณะกิจกรรมที่จัดขึ้น

(4) ประเมินผลการปฏิบัติงานทุกระยะ และประเมินผลเมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลง

(5) รายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

กิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการใช้เวลา ว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นการพัฒนาลักษณะนิสัยและขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคม โดยใช้ กระบวนการทางสังคมเป็นเครื่องมือ โดยอาศัยทุกคนทุกฝ่ายร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดการ ดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทและโครงสร้างการดำเนินงานของโรงเรียน

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่ทางโรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน เช่น กิจกรรมการสอนเสริม ซึ่ง อุทัย ดุลยเกษม และคณะ (2542, หน้า 36-38) ให้ความหมายการสอนเสริมว่า เป็นการบริการทางวิชาการอย่างหนึ่ง จัดให้แก่ ผู้เรียนเพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของชุดวิชาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นใน ชุดวิชาที่มีเนื้อหายุ่งยากและซับซ้อน ซึ่งผู้เรียนอาจจะไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

การบริการสอนเสริม เป็นบริการที่จัดขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนที่ ต้องการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่มีความสงสัย หรือศึกษาวิชาที่ต้องการมีความรู้เพิ่มเติม

จากแนวทางการดำเนินงานที่สรุปมานั้นทำให้ทราบว่า การจัดตั้งกิจกรรมชุมนุมหรือ ชมรมในโรงเรียนนั้น ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงาน

ร่วมกับ คณะครู นักเรียน ชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในด้านที่ตนเองมีความถนัดและสนใจ โดยรูปแบบการดำเนินงาน ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ เพื่อให้เข้ามาวางแผนการดำเนินงาน ช่วยเหลือ ควบคุม ดูแล ให้กิจกรรมสามารถดำเนินไปได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ และให้เกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. ด้านการแนะแนว

การบริการแนะแนวในโรงเรียน เป็นการบริการช่วยเหลือนักเรียนที่เกิดปัญหาให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ปิ่นททัย หนูนวล (2544, หน้า 50) กล่าวว่า งานแนะแนวเป็นงานที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน เป็นบริการที่จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือนักเรียนนักศึกษาในด้านการศึกษ การเลือกเรียน การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ การรู้จักตนเอง การปรับปรุงบุคลิกภาพ เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ ให้มีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งให้สามารถเลือกอาชีพและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

สมพร สุทัศนีย์ (2538, หน้า 77) กล่าวว่า การแนะแนว หมายถึง การช่วยเหลือให้บุคคลเข้าใจตนเองได้ เช่น รู้จักตัดสินใจในด้านการศึกษา การเลือกอาชีพ หรือรู้จักแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง ตลอดจนปรับตัวให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข และสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

สวัสดิ์ สุวรรณอักษร (2538, หน้า 3) กล่าวว่า การแนะแนว หมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีในการช่วยเหลือให้คนรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักช่วยเหลือตนเอง รู้จักคิดและแก้ปัญหาต่างๆ ของตนเองได้ รู้จักเลือกตัดสินใจอย่างฉลาด รู้จักโลกและสิ่งแวดล้อม รู้จักนำความสามารถในตนเองมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การแนะแนวนักเรียนในโรงเรียน เป็นการให้คำแนะนำที่ดีเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจตนเอง และรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยรู้จักการตัดสินใจในสิ่งที่ยั่งยืนพื้นฐานของความถูกต้อง และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สถิต วงศ์สวรรค์ (2523, หน้า 60-61) กล่าวถึงประโยชน์ของการแนะแนวสรุปได้ดังนี้

(1) การแนะแนวเป็นประโยชน์ต่อตัวนักเรียน ช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง รู้ความสามารถดีเด่นเป็นพิเศษของตน

(2) การแนะนำเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครอง ช่วยให้ผู้ปกครองรู้จักและเข้าใจเด็กของตนดียิ่งขึ้น

(3) การแนะนำมีประโยชน์ต่อครูและโรงเรียน การให้ข้อมูลประวัติส่วนตัวของนักเรียนแต่ละคน จะช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียน เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการเรียนการสอน การปกครอง การจัดกิจกรรม การบริการ ซึ่งเป็นผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การแนะนำให้ประโยชน์ทั้งกับ โรงเรียน ครูและนักเรียน เพราะการช่วยเหลือของครูในการให้คำแนะนำต่างๆ และเก็บข้อมูลของนักเรียน จะส่งผลดีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตัวเอง ผู้บริหารและครู จะมีความเข้าใจและรู้จักกับนักเรียนของตนเองชัดเจนมากขึ้น

วอเตอร์ เอฟ จอห์นสัน (อ้างถึงใน ปรากฏธรรม จินต์จันทรวงศ์, 2534, หน้า 16-17) ได้แบ่งงานบริการด้านแนะนำ (guidance service) ออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

(1) บริการศึกษาเป็นรายบุคคล (the individual inventory service) ทำหน้าที่เก็บข้อมูล ประวัติส่วนตัว เกี่ยวกับตัวนักศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการสอนและการให้คำปรึกษา

(2) บริการสนเทศ (the information service) เป็นบริการให้ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพ

(3) บริการให้คำปรึกษา (the counseling service) เป็นบริการช่วยให้นักศึกษาได้เข้าใจตนเอง เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถตัดสินใจในปัญหาที่เกิดขึ้นได้

(4) บริการติดตามผล (the evaluation service) เป็นการติดตามประเมินผลงานสวัสดิการและบริการต่างๆ ที่ได้กระทำไปว่ามีปัญหา อุปสรรค หรือประสบความสำเร็จเพียงใดเพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

กาญจนา ศรีกาพลินธุ์ (2535, หน้า 308-309) กล่าวถึงปรัชญา และหลักการของการแนะนำไว้ ดังนี้

(1) การแนะนำ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไป ตลอดระยะเวลาที่เด็กอยู่ในโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมหาวิทยาลัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจของครูในการจัดให้คำแนะนำ

(2) การแนะนำเป็นการบริการที่จัดให้แก่เด็กทุกคน ไม่ใช่เฉพาะเด็กที่มีปัญหาหรือเด็กที่เรียนอ่อนเท่านั้น ครูแนะนำควรติดตามดูพัฒนาการของเด็กทุกคน โดยตลอด

(3) การแนะนำเป็นงานที่ช่วยให้เด็กแต่ละคน สามารถเข้าใจในสภาพและฐานะของตนเอง ภายใต้การแนะนำของครู เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักที่พึ่งตนเองเป็นสำคัญ

(4) การแนะนำถือหลักว่า เด็กแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน ฉะนั้นวิธีการแนะนำกับเด็กคนหนึ่งคนใด จะถือเป็นแบบฉบับใช้กับเด็กคนอื่นไม่ได้

(5) การแนะนำจะต้องมุ่งส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีในทุกทางพร้อมกัน ทั้งทางกาย ทางสังคม ทางอารมณ์และสติปัญญา

(6) การแนะนำถือหลักในการดำเนินงาน จากการพยายามป้องกัน ไม่ให้เด็กประสบปัญหา ช่วยแก้ไขเมื่อเด็กพบปัญหาต่างๆ ตลอดจนช่วยส่งเสริมพัฒนาในสิ่งที่เด็กทำ ให้ดำเนินไปด้วยความเจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ

(7) การแนะนำจะได้ผลดี หากมีบุคลากรที่ได้รับการศึกษาด้านนี้มาเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามทุกคนในโรงเรียน ก็เป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือได้ หากได้รับการอบรมให้เข้าใจถึงปรัชญาและหลักการของการแนะนำ

(8) การแนะนำถือเป็นส่วนประกอบของการสอน และการศึกษา จะแยกออกจากกันไม่ได้ ฉะนั้น การแนะนำสามารถทำได้ควบคู่ไปกับการสอน โดยครูที่สอนจะมีบทบาทสำคัญมากในการแนะนำ ทั้งนี้ครูที่สอนกับศูนย์แนะนำ จะต้องประสานงานกันอย่างใกล้ชิดในด้านข้อมูลเกี่ยวกับเด็กหรือเกี่ยวกับเทคนิควิธีการต่างๆ ในการช่วยเหลือเด็ก

เพื่อให้การบริการแนะนำในโรงเรียนนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก, หน้า 100) ได้กำหนดแนวทางดำเนินการปฏิบัติงานในโรงเรียน ดังนี้

(1) แต่งตั้งคณะกรรมการที่จะทำงานในด้านนี้ จะต้องเป็นคนรักเด็กเอาใจใส่เด็ก อารมณ์ดี และจะต้องเก็บความลับของนักเรียนได้

(2) เชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้แก่บุคลากรผู้ทำหน้าที่แนะนำ หรือส่งเข้าประชุมอบรมสัมมนา หรือจัดหาหนังสือคู่มือให้

(3) วางแผนการแนะนำ เช่น เกี่ยวกับนักเรียนที่เรียนอ่อน สุขภาพ ครอบครัวยุติธรรม การศึกษาต่อ เป็นต้น

(4) จัดให้มีสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการแนะนำ

(5) จัดให้มีเอกสารในการดำเนินงานแนะนำ เช่น บริการสารสนเทศ ใบบ่งตัวนักเรียนรับบริการแนะนำ แบบบันทึกการให้คำปรึกษา แผนการศึกษารายบุคคล แบบบันทึกการศึกษารายกรณี เด็กที่ครอบครัวยุติธรรม รายการศึกษาคือเป็นรายกรณี แบบติดตามผลการให้บริการแนะนำ แบบบันทึกผลการเยี่ยมบ้านนักเรียน แบบสำรวจข้อมูลนักเรียนที่มีพฤติกรรมสังคมนิสัย และกิจนิสัยไม่เหมาะสม ระเบียนพฤติกรรม หลักฐานการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา และสถิตินักเรียนเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นต้น

- (6) ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในด้านการแนะแนว
- (7) ตรวจสอบการจัดทำระเบียบสะสม
- (8) การนำประโยชน์และข้อมูลที่ได้จากการแนะแนวไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสวัสดิการให้แก่นักเรียน

(9) แต่งตั้งคณะกรรมการและวางแผนจัดสวัสดิการให้นักเรียนด้านต่างๆ เช่น

(9.1) สวัสดิการด้านเครื่องเขียน แบบเรียน

(9.2) สวัสดิการด้านเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย

(9.3) สวัสดิการด้านทุนอาหารกลางวัน

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า การจัดบริการแนะแนวให้กับนักเรียนในโรงเรียนจะบรรลุผลสำเร็จและเกิดประโยชน์ได้นั้น ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมในการศึกษา วางแผนการดำเนินงานตามขั้นตอน โดยผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนประสานงาน เป็นที่ปรึกษาให้กับครู ตลอดจนผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของนักเรียน เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียนต่อไป

การดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนสตรีวุฒศึกษา

โรงเรียนสตรีวุฒศึกษา เป็นโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เปิดสอนนักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัจจุบันมีนักเรียน 400 คน เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนชอยช่วงนาค โรงเรียนได้รับการอุดหนุนด้านการเงินจากภาครัฐเพื่อนำไปพัฒนาการเรียนการสอน อีกส่วนหนึ่งเก็บจากผู้ปกครองเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพด้านอื่นเช่น พัฒนาบุคลากร อาคารสถานที่ สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองเป็นอย่างดีเสมอมาทั้งด้านกิจกรรม การดูแลเอาใจใส่มาตลอดฐานะทางด้านเศรษฐกิจของผู้ปกครองอยู่ในระดับค่อนข้างขัดสนถึงปานกลาง

การดำเนินงานบริหารกิจการนักเรียนนั้นได้แบ่งงานออกเป็นด้าน ดังนี้

1. การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

โรงเรียนดำเนินงานตามปรัชญาของโรงเรียนที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมด้วยการจัดกิจกรรมตามแนวพุทธศาสนา จัดกิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร สวดมนต์ไหว้พระ ฟังธรรมวันพระ นิมนต์พระสงฆ์สอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยตรง โครงการธนาคารคนดี ทั้งนี้เพื่อให้เด็กนักเรียนมีจิตสำนึกที่ดี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2. สร้างค่านิยมอันพึงประสงค์

โรงเรียนปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในเรื่องการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ความมีน้ำใจ ความมีวินัย และส่งเสริมความเป็นไทย โดยจัดกิจกรรมสนับสนุนเช่น การเข้าค่ายพัก แรมลูกเสือ – ยุวกาชาด เพื่อสร้างความมีน้ำใจ การช่วยเหลือ การพึ่งพาอาศัยกัน กิจกรรมกีฬา โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน โครงการพี่สอนน้อง กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น

3. การสร้างระเบียบวินัย

โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง โดยจัดกิจกรรมการประกวด ระเบียบวินัยในชั้นเรียน การเข้าแถวซื้ออาหาร งานเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย โครงการเสริมสร้างระเบียบวินัย เป็นต้น

4. งานสุขภาพอนามัย

โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญและมองเห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย จึงได้จัด โครงการแข่งขันกีฬา โครงการออกกำลังกายเพื่อพัฒนาสุขภาพเพื่อนำไปสู่การมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี ส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพ และ การพัฒนาการที่ดี โรงเรียนอำนวยความสะดวกและ ให้บริการในด้านอาหาร ห้องน้ำให้เพียงพอและมีคุณภาพที่ดี จัดให้มีห้องพยาบาล และผู้ดูแลที่มีความรู้ในด้านการพยาบาล ดูแลรักษาผู้ป่วย การออกกำลังกายด้านยาเสพติด เป็นต้น

นอกจากนี้ โรงเรียนสตรีวุฒศึกษาได้ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการศึกษา ในแต่ละปี โรงเรียนได้จัดให้มีการประชุมผู้ปกครอง เปิดโอกาสให้ ผู้ปกครองแสดงทัศนะ เสนอผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองได้ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหา ทฤษฎีและผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดในการบริหารงาน กิจการนักเรียนในโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

วราวุธ ด้วงน้อย (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารงาน กิจการนักเรียนในโรงเรียนปรีณสร้อยแยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ 3 ฝ่าย ได้แก่ งานปกครอง นักเรียน งานระดับชั้น และ งานแนะแนว กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ ครูแผนก มัธยมศึกษาของโรงเรียนจำนวน 106 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบ

เลือกตอบ แบบมาตราส่วนประมาณค่า และ บรรยายสรุป ผลการวิจัยสรุปแนวทางการพัฒนาได้
ดังนี้

งานปกครองนักเรียน ควรกำหนดนโยบายด้านปกครองนักเรียนให้มีความชัดเจน
ควรกำหนดขอบข่ายหน้าที่การปฏิบัติงานของครูให้เหมาะสม ควรส่งเสริมและสนับสนุนเกิดความร่วมมือ
ร่วมมือในคณะครู และควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน และนำผลมาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้
เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับนักเรียน

งานระดับชั้น ควรมีการประชุมนักเรียนในเรื่องระเบียบวินัย ความประพฤติ การ
ดำเนินชีวิตตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันและอนาคต ควรส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ
และวางแผนนโยบาย เป้าหมายร่วมกันในหมู่คณะครู ควรมีการประเมินผลเป็นระยะ

งานแนะแนว ควรวางแผนงานให้ชัดเจน กำหนดบทบาทและแนวทางในการพัฒนา
ครูแนะแนวให้มีความรู้ยิ่งขึ้น จัดครูให้พอเหมาะกับจำนวนนักเรียน จัดสภาพห้องแนะแนวให้เอื้อ
ต่อการแนะแนว มีการประเมินการดำเนินงานเพื่อนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงและพัฒนา

สมชาย สังกะสูตร (2542, บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครอง
นักเรียนที่มีต่อการบริหารงานของ โรงเรียนวรรัตนศึกษา กรุงเทพฯ ฯ ในงานต่างๆของโรงเรียน พอ
สรุปได้ดังนี้

(1) การบริหารงานด้านวิชาการ ผู้ปกครองมีความเห็นว่า โรงเรียนบริหารงานได้
ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดสอนในตอนเย็น ส่วนสถานภาพที่ต่างกันของผู้ปกครองพบว่า
ความสัมพันธ์กับนักเรียน และวุฒิการศึกษามีผลต่อระดับความคิดเห็นในการบริหารงาน

(2) การบริหารงานด้านบุคลากร ผู้ปกครองนักเรียนมีความเห็นว่า โรงเรียน
บริหารงานได้ดี ส่วนสถานภาพที่ต่างกันของผู้ปกครองพบว่า วุฒิการศึกษา และสถานภาพการสมรส มี
ผลต่อระดับความคิดเห็นในการบริหารงานด้านนี้

(3) การบริหารงานด้านกิจการนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นว่า
โรงเรียนบริหารงานได้ดี โดยเฉพาะ โครงการวันเกิดของนักเรียนที่สร้างความผูกพัน ส่วน
สถานภาพที่ต่างกันพบว่า เพศ วุฒิการศึกษา สถานภาพสมรสมีผลต่อระดับความคิดเห็นในการ
บริหารงานด้านนี้

(4) การบริหารงานด้านธุรการการเงิน ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่า โรงเรียน
บริหารงานได้ดี โดยเฉพาะการยินยอมให้ผ่อนชำระค่าเล่าเรียน เป็นการแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง
ส่วนสถานภาพที่ต่างกันของผู้ปกครอง พบว่า สถานภาพสมรสมีผลต่อระดับความคิดเห็นในการ
บริหารงานด้านนี้

(5) การบริหารงานด้านอาคารสถานที่ ผู้ปกครองนักเรียนมีความเห็นว่า โรงเรียนบริหารงานได้ดี โดยเฉพาะในส่วนที่จะสร้างอาคารใหม่อีก 1 หลัง ส่วนสภาพที่ต่างกันของผู้ปกครอง พบว่า วุฒิกการศึกษา และความเกี่ยวข้องของนักเรียนมีผลต่อระดับความคิดเห็นในการบริหารงานด้านนี้

(6) การบริหารงานด้านสัมพันธ์ชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนมีความเห็นว่า โรงเรียนบริหารงานได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการ และความมีอัธยาศัยที่ดีของผู้บริหารและคณะครู ส่วนสถานภาพที่ต่างกันพบว่า วุฒิกศึกษามีผลต่อระดับความคิดเห็นในการบริหารงานด้านนี้

อิทธิพล รีมประพันธ์ (2528, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูและนักเรียน เกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความคิดเห็นตรงกันว่า จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมนักเรียน เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย และฝึกการเป็นพลเมืองดีของชาติ เพื่อให้มีความร่วมมืออันดีต่อกัน เพื่อส่งเสริมทักษะต่างๆ เช่น การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ วิธีการจัดกิจกรรมนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเห็นตรงกันว่า ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันจัดกิจกรรม และเห็นว่า ผู้บริหารควรเป็นผู้เลือกครู วิธีการแจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงการจัดกิจกรรมนักเรียนของฝ่ายกิจกรรมนักเรียน ผู้บริหาร และนักเรียนเห็นตรงกันว่า ควรแจ้งผ่านนักเรียนไป ส่วนครูเห็นว่า ควรแจ้งเป็นจดหมายถึงผู้ปกครอง

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2524, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดพะเยา พบว่า โรงเรียนจัดให้มีการประเมินผลหลังจากจัดกิจกรรมทุกครั้ง ผลการวิจัยทำให้ได้ทราบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมด้านต่างๆ ได้ดี เช่น กิจกรรมเสริมวิชาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา การออกกำลังกาย กีฬา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ การประชุม การปกครอง ปัญหาที่พบได้แก่ การขาดงบประมาณ ขาดอุปกรณ์ สถานที่ในการจัดกิจกรรม และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถพิเศษ เช่น ด้านดนตรี และพลศึกษา

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Humphrey (1960, อ้างถึงใน จินตนา รอดเรืองคุณ, 2546, หน้า 65) ได้ศึกษาว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนมีผลการศึกษาอย่างไรบ้าง กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง เจ้าของโรงเรียน กิจกรรมนักเรียนที่ศึกษา 10 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมด้านสังคม กิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมด้านศิลปะ กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมร้องเพลง กิจกรรมฝีมือและงานอดิเรก กิจกรรมเกี่ยวกับโทรทัศน์ กิจกรรมเกี่ยวกับการดูภาพยนตร์ กิจกรรมทำงานนอกร้าน ผลการศึกษาที่สำคัญมี

ดังนั้น ผู้ปกครองส่วนใหญ่ตอบว่าเด็กของตนเองสนใจในกิจกรรมนักเรียนมาก เด็กชายชอบร่วมกิจกรรมมากกว่าเด็กหญิง

Skillman (1958) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กับการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในประเทศญี่ปุ่น กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนมัธยมศึกษาจากโรงเรียนเอกชน ชายล้วน หญิงล้วน และสหศึกษา กิจกรรมนักเรียนที่ศึกษามี 4 ประเภทคือ สภานักเรียน ชมรมหนังสือพิมพ์ ชมรมการละครและดนตรี ชมรมวิชาการ และชมรมกิจกรรมพิเศษ ผลการศึกษาพบว่า การร่วมกิจกรรมนักเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และผลการเรียนของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนจะสูงกว่า นักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างมาก

Doohan (1969) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนเพื่อทราบโปรแกรมกิจกรรม ปัญหา และการประเมินผล โดยศึกษาจากโรงเรียนในรัฐเมน สหรัฐอเมริกา 4 แห่ง ผลของการศึกษาพบว่า นักเรียนจำนวนมากต้องอาศัยรถรับส่งจากโรงเรียน และโรงเรียนจะจัดรถรับส่งนักเรียนที่สนใจร่วมกิจกรรมหลังเลิกเรียนด้วย ความสนใจของนักเรียนมีอย่างกว้างขวาง แต่ครูที่ปรึกษากิจกรรมมีไม่เพียงพอ เท่าที่เป็นอยู่ครูทุกคนได้รับมอบหมายให้เป็นที่ปรึกษา กิจกรรมอย่างน้อยหนึ่งกิจกรรม มีการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานของชุมชนอย่างเป็นทางการน้อย ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม สร้างความไม่เข้าใจ ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กวัยรุ่น ด้วยการมีแนวโน้มที่เคร่งครัดต่อหลักสูตร ทำให้นักเรียนจำนวนมากไม่มีเวลาว่างพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรม จึงดูเหมือนถูกตัดสิทธิ์ ในการจัดโปรแกรมกิจกรรมนั้น นักเรียนต้องการให้โรงเรียนจัดกิจกรรมแบบยืดหยุ่นได้โดยใช้เวลาที่เรียน จัดกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการของนักเรียนที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม เพราะมีภารกิจพิเศษ ทำให้ทุกคนได้มีโอกาสเข้าร่วมด้วย ซึ่งครูใหญ่ทั้ง 3 โรงเรียนตระหนักถึงปัญหาเรื่องนี้และจะปรับปรุงแก้ไขต่อไป และรับว่า จะจัดโปรแกรมกิจกรรมสำหรับนักเรียนและเยาวชนในชุมชนให้มากขึ้นยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า เอกสารและงานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการจัดบริการกิจการนักเรียนในโรงเรียน จากการศึกษา พบว่า กิจการนักเรียนเป็นงานที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาที่หลากหลายในทุกๆ ด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา รวมทั้งเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งในการส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ในด้านวิชาการ การเรียนการสอน ด้านสังคม และบุคลิกภาพให้สามารถรู้จักปรับตัวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังมีข้อปฏิบัติและแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจการนักเรียนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งหน่วยงาน นักวิชาการและองค์กรทางการศึกษา ได้ให้แนวคิดที่โรงเรียนสามารถนำไปประยุกต์

ปรับปรุงให้เข้ากับบริบทและ โครงสร้างของ โรงเรียนที่แตกต่างกันออกไป ให้สามารถนำกิจกรรมนักเรียนไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงาน โรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยผู้บริหาร ครู บุคลากร เจ้าหน้าที่ นักเรียนและผู้ปกครอง รวมถึงชุมชนและองค์กรภายนอกต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้เกิดความเข้าใจและเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนงานกิจกรรมนักเรียน จนเป็นที่ยอมรับของทั้งบุคคลภายในและภายนอกองค์กร โดยให้ความสำคัญกับการเกิดประโยชน์สูงสุดกับนักเรียน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในทุกๆ ด้าน ตามบทบาทและหน้าที่ที่สามารถเข้าร่วมได้ จากกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียน และผลงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและขอบข่ายการบริหารงานกิจกรรมนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมและได้สรุปเกี่ยวกับตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารงานกิจกรรมนักเรียนทั้งหมด 8 ด้าน คือ

1. ด้านการปกครองและเสริมสร้างระเบียบวินัย
2. ด้านการแก้ปัญหานักเรียน
3. ด้านการจัดบริการสุขภาพอนามัยนักเรียน
4. ด้านการบริการทุนการศึกษา
5. ด้านกิจกรรมชมรม
6. ด้านกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม
7. ด้านการแนะแนว
8. ด้านการบริการทั่วไป